

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Hlasová příprava dětí předškolního věku

Vypracovala: Veronika Hrbáčová
Vedoucí práce: Mgr. Lucie Křenková, Dis.

České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne: 29.6. 2022

Veronika Hrbáčová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Lucii Křenkové, Dis. za podporu, ochotu, vstřícnost a svědomité vedení mé práce. Dále se patří poděkovat Mateřské škole Mozaika Jihlava, kde mi umožnili provést akční výzkum. Poslední poděkování patří mé rodině, která mi celé studium umožnila a byla mi oporou.

Abstrakt

Bakalářská práce se zaměřuje na hlasovou přípravu dětí v mateřské škole. Práce je koncipována jako akční výzkum. V teoretické části bude popsáno, co je lidský hlas a jak funguje. Dále bude rozepsáno, jak se má pracovat s hlasem právě v mateřských školách. I u dětí tohoto věku se mohou objevit hlasové poruchy. V této části proto najdeme vypsané i možné poruchy hlasu, jak je rozpoznat a jak jim předcházet. Praktická část bakalářské práce bude věnována samotnému akčnímu výzkumu. Bude navrženo šest hlasových chviliek pro děti předškolního věku, budou prakticky vyzkoušeny a zhodnocena jejich efektivita. Každá z šesti chviliek obsáhne hypotézu, která bude později potvrzena či vyvrácena. Na závěr práce budou zhodnoceny navržené hlasové chvilky a jejich využitelnost v mateřské škole. Budou zhodnoceny všechny cíle a hypotézy, které budou v praktické části stanoveny.

Klíčová slova – hlasová výchova, hlasová připravenost, hlasové činnosti, poruchy hlasu, akční výzkum.

Abstract

The bachelor thesis focuses on the voice preparation of children in kindergarten. The thesis is conceived as action research. The theoretical part will describe what the human voice is and how it works. I will describe there how to work with the voice in kindergartens. Voice disorders can also occur in children of this age. Therefore, in this section we will find listed and possible voice disorders, how to recognize them and how to prevent them. The practical part of the bachelor thesis will be devoted to the action research itself. Six voice moments for preschool children will be designed, their effectiveness will be practically tested and evaluated. Each of the six moments will also include my hypotheses, which will later be confirmed or refuted. At the end of the work the proposed voice moments and their usability in kindergarten will be evaluated. All goals and hypotheses that will be set in the practical part will be evaluated.

Keywords – voice education, voice readiness, voice activities, voice disorders, action research.

Obsah

1 ÚVOD.....	8
2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	9
2.1 Lidský hlas	9
2.1.1 Dělení hlasu.....	9
2.1.2 Vývoj dětského hlasu	9
2.1.3 Tónový rozsah a poloha dětského hlasu	10
2.2 Hlasová výchova u dětí předškolního věku	12
2.2.1 Práce s dechem	13
2.2.2 Správné držení těla při zpěvu.....	13
2.2.3 Správné tvoření tónu	14
2.2.4 Artikulace, výslovnost	15
2.2.5 Metodický postup hlasové přípravy.....	16
2.3 Význam hudebních a hlasových činností v předškolním věku	17
2.4 Poruchy hlasu.....	19
2.4.1 Organické poruchy hlasu.....	20
2.4.2 Funkční poruchy hlasu	22
2.5 Zásady hlasové hygieny u dětí předškolního věku	23
3 PRAKTICKÁ ČÁST	26
3.1 Akční výzkum.....	26
3.2 Přípravná fáze	27
3.2.1 Odůvodnění výzkumu	27
3.2.2 Cíle a cílová skupina	27
3.2.3 Lokalizace výzkumu.....	27
3.2.4 Časový harmonogram	28
3.2.5 Materiální, technické a personální zabezpečení.....	28
3.2.6 Finanční rozvaha	28
3.2.7 Průběh akčního výzkumu	28
3.3 Hlasové chvíleky	29
3.3.1 Struktura přípravy hlasových chvílek	29
3.4 Realizační fáze	30
3.4.1 Ověřování vhodnosti hlasových chvílek	30
3.5 Jaro	30
3.6 Velikonoce.....	33
3.7 Léto.....	37

3.8 Podzim.....	40
3.9 Zima.....	44
3.10 Vánoce.....	48
3.11 Zhodnocení cílů praktické části	51
4 DISKUZE	53
5 ZÁVĚR	54
6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	56
6.1. Literární zdroje	56
6.2 Internetové zdroje.....	57
7 SEZNAM PŘÍLOH.....	58

1 ÚVOD

Dnešní doba je postavena na úplně jiných prioritách než v minulosti. Je velmi rychlá, tudíž dětem nemůže být věnováno tolik času. Rodiče bývají velmi pracovně vytíženi. Po příchodu dětí domů ze škol a školek, snadno podlehnou dětským činnostem na tabletech, počítačích či telefonech. Aplikace a hry mohou děti i rozvíjet, nerozvíjí je ale zdaleka tak, jako společné činnosti rodičů a dětí. Tématem této práce je hlasová připravenost dětí předškolního věku. Málokterý z rodičů v dnešní době ovládá hru na nějaký z mnoha hudebních nástrojů, proto se také doma s dětmi málo zpívá. Ti rodiče, kteří hru na hudební nástroj ovládají, většinou s dětmi stejně aktivity tohoto druhu nedělají, a to právě z časových důvodů. Zpěv v domácím prostředí by dětem pomohl vybudovat kladný vztah ke zpěvu a hudbě samotné. O to více by se této oblasti rozvoje měli věnovat učitelé mateřských škol. Jedním z cílů této bakalářské práce je zjistit, zda jsou děti v mateřské škole v této oblasti dostatečně rozvíjeny, zda mají učitelé dostatek znalostí o této oblasti a umí je využít v praxi a zda jsou děti dostatečně hlasově vybaveny pro vstup na základní školu.

Bakalářská práce bude dělena do dvou částí. Teoretická část se bude zabývat hlasem – jeho vývojem, hlasovou výchovou v mateřské škole, poruchami hlasu u dětí a jejich předcházení. Praktická část bude obsahovat šest navržených hlasových chviliek, jejich přípravu, vyzkoušení v praxi, úpravu a zhodnocení hypotézy, která bude stanovena u každé jedné z chviliek. Jako forma praktické části byl zvolen akční výzkum, který mi umožnil hlasové chvilky vyzkoušet s dětmi v praxi v Mateřské škole „U Skřítků“ v Jihlavě.

Cílem bakalářské práce je provést akční výzkum ve třídě mateřské školy. Primárním cílem akčního výzkumu bude zjistit, zda hlasové dovednosti dětí předškolního věku odpovídají jejich schopnostem. Sekundárním cílem bude zjistit, zda učitelé v MŠ dostatečně podporují u dětí hlasové dovednosti úměrně k jejich věku. Terciální cíl bude vyzkoušet s dětmi novou formu hlasových chviliek a jejich efektivitu.

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

2.1 Lidský hlas

Vznik zvuku a hlasu je pro lidské tělo velmi složitý proces. (Sovák, 1984b)

Hlas je zvuk produkovaný hlasovým ústrojím. U člověka se tvoří rozkmitáním hlasivek v hrtanu, čímž dojde k následnému rozkmitání vzduchu v prostoru nad hlasivkami, tj. v horní části hrtanu, v hltanu, v dutině ústní a částečně i v dutinách nosních. (Kejklíčková, 2016, s. 22) Hlavním svalem, nejdůležitějším pro hlas, jsou hlasivky. Je to malý, ale velmi složitý svalový aparát, kde se mezera mezi svaly povoluje či úplně uzavírá. (Sovák, 1984b)

Každý člověk má naprosto individuální a jedinečný hlas. Hlas se liší svou barvou, která u žádných dvou lidí není totožná. Hlas může být využíván pro identifikaci osob. (Kejklíčková, 2016)

2.1.1 Dělení hlasu

Hlas neslouží pouze ke komunikaci, ale také ke zpěvu, proto se dělí na hovorový a zpěvní. Toto dělení zmiňuje Kejklíčková (2016), a to následovně: *Hovorový hlas je součástí běžné mluvy. Zpěvní hlas se používá při zpěvu.* Zpěv je hlas, který má jakýsi estetický účinek. Neslouží tedy pouze ke komunikaci, ale také k určitému citovému prožitku. Tento projev byl jeden z prvních vůbec – hudební a hlasový. Rozsah zpěvního hlasu má každý člověk individuální. Může být ovlivňován několika faktory včetně schopností, dovedností, ale také prostředím, ve kterém se člověk pohybuje (rodina, kamarádi). Je tedy naprosto zřejmé, že každý z nás má jinou schopnost zpívat, ale také rozpoznávat různé melodie. (Kejklíčková, 2016)

2.1.2 Vývoj dětského hlasu

Hlas dítěte se vyvíjí již od narození. Mezi první hlasové projevy člověka patří křik. Křik novorozence značí první známky života vůbec. Hlas novorozence je na úrovni jednočárkovaného „a“. Všichni novorozenci mají identický hlasový projev. Neliší se pohlavím ani týdnem, ve kterém se dítě narodilo. Maminky postupně získávají schopnost rozeznávat z křiku pocity dítěte. Pokud dítě křičí měkkým hlasem, dává najevo svou spokojenost. Pokud je ale křik silný a tvrdý, dítěti ve většině případů něco schází. Postupně s růstem dítěte se také rozšiřuje jeho hlasový rozsah. S vyvíjejícím tělem se vyvíjí také hlas, který mění barvu a sílu. U dětí předškolního a mladšího školního věku

není pozorovatelný rozdíl v hlasu dle pohlaví. Tato skutečnost se začíná měnit až v období nastupující puberty, kdy se začíná objevovat mutace. Ve většině případů je pozorovatelná převážně u chlapců. Hrtan se vlivem hormonů zvětšuje a způsobuje nápadnou změnu hlasu. Dochází k prodloužení hlasivek, tudíž také ke změně polohy hlasu. Ta se sníží zhruba o jednu oktávu. U každého člověka je délka mutace individuální. Může trvat 3 až 6 měsíců. Mutaci můžeme očekávat mezi 13. a 15. rokem života. U dívek dochází v mutaci zhruba o jeden rok dříve, bývá ale nepozorovatelná. Pouze se posune poloha hlasu o tercii níže. Hlasový rozsah se ale i po mutaci vyvíjí dál. Problém, který s hlasem může nastat je přetrvání „dětského hlasu“ do dospělosti. Tato skutečnost se vyskytuje u chlapců a nazýváme ji „fistulkový hlas“. V tuto chvíli je dobré spolupracovat s logopedem a foniatrem, kteří tento problém umí odstranit. V tomto období je zásadní správná hlasová hygiena. (Kejklíčková, 2016)

2.1.3 Tónový rozsah a poloha dětského hlasu

S rozšiřováním tónového rozsahu je dobré začít již v nejmladším věku. Velmi důležité je zjištění dosavadního hlasového rozsahu, ze kterého musíme vycházet a hlas nepřetěžovat. Dětské hlasivky jsou nejkratší, tudíž mají omezenou spodní hranici. Z tohoto důvodu se nedoporučuje zpívat s dětmi pod tón c^1 . U dětí předškolního věku začínáme s postupným rozšiřováním hlasového rozsahu směrem nahoru. Musíme dbát na naprosto přirozenou cestu zvětšování rozsahu, a to například zpěvem písní, které se rozprostírají na více tónech. (Lišková, 2006)

Největší důraz by měl být u dětí v mateřských školách kladen na rozezpívání, na které se bohužel často zapomíná. Je to jedna z cest, která napomáhá přirozeně zvětšovat rozsah hlasu. Metoda, která se pro děti nízkého věku využívá, je transpozice jednoduché melodie, kterou děti dobře znají. (Lišková, 2006)

Lišková (2006) i Kejklíčková (2016) se shodují, že hlasový rozsah u tříletých dětí je rozsah tercie. Pro děti čtyřleté je ideální rozsah sexty. Před nástupem na základní školu by se mohl rozsah hlasu dostávat až na pomezí jedné oktávy. Vždy se pohybujeme v jednočárkované oktávě. *Pokud děti mají menší zpěvní rozsah, příčinou může být také absence zpěvu.* (Lišková, 2006, s. 31)

Dle Kovaříka (1969) je požadavek správného tónového rozsahu písniček nejvíce přehlížen a nejčastěji porušován. Požadavek správného rozsahu má své opodstatnění ve

vývoji dítěte a podstatný význam pro správnou výchovu dětského hlasu. Nerespektování tónového rozsahu bývá často příčinou intonačně chybného zpěvu, které může vést k pouhému „recitování“ textu namísto zpěvu. *Sledujeme, co se stane, začne-li učitelka zpívat s dětmi píseň o větším tónovém rozsahu či v jiné poloze, než je vlastní rozsah a poloha dětských hlasů. Hudebně vyspělé dítě dovede zpívat ve velmi širokém tónovém rozpětí. Takových dětí však není mnoho.* (Kovařík, 1969, s.56) Větší hlasový rozsah ovládá malé procento dětí. Pokud budeme po dítěti požadovat větší tónový rozsah, než dokáže, bude dítě nuceno se alespoň pokusit o dodržení správnosti melodie. V tomto případě je to velmi velký tlak na hlasový aparát dítěte. Takové zpívání se poté může opakovat či se stát návykem, což může vést k poškození hlasového orgánu a vzniku poruch hlasu. Dítěti se nemusí podařit melodii napodobit, což vede k pouhému recitování textu ve své přirozené hlasové poloze. Tento nešvar je bohužel ve školkách velmi rozšířen. Učitelé by proti němu měli bojovat a motivovat děti ke zpěvu. Děti si na recitaci po čase navyknou a poté již po nich nikdo nemůže chtít zpívat melodii. Oba případy porušení tónového rozsahu dětí mohou vést k fatálním následkům, proto je třeba tuto skutečnost respektovat a plně písničky přizpůsobit tónovému rozsahu dětí v konkrétní třídě, u kterých nejlépe provedeme vstupní šetření, z čehož poté zjistíme, jaká optimální poloha pro tyto děti je. (Kovařík, 1969)

Lišková (2006) a Kovařík (1969) se shodují, že velmi důležité při zpěvu v mateřské škole je vzor a důslednost paní učitelky, na což by měly dbát všechny učitelky a měly by s tímto faktem být seznámeny již během studií. Dalším důležitým faktem pro učitele MŠ je dodržování správné hlasové polohy u dětí, i když pro některé z učitelů může být tato poloha nepříjemná – aktivita je zaměřena na děti, ne na učitele, proto ji musíme přizpůsobit jejich potřebám. V neposlední řadě má své místo i vstupní šetření schopností a dovedností dětí, co se zpěvu a hudebnosti týče, což je v dnešní době poměrně opomíjeno.

Za optimální průměr pro dětský zpěv je rozsah kvinty, a to $d^1 - a^1$. Jak ale F. Lýsek zjistil, u dětí jsou velké individuální rozdíly jak v poloze, tak i v celkovém rozsahu hlasu. Tvrdí tedy, že je nutné pracovat s dětským hlasem individuálně. *S jistotou lze říci, že univerzální hlasový rozsah, platný pro všechny děti určitého věku, nelze stanovit. Sebelépe určený hlasový průměr nebude vyhovovat vždy všem dětem.* V praxi se v dnešní

době stále více setkáváme s nižšími polohami hlasu u dětí, než je průměr, který se uvádí. Je tedy důležité provést průzkum hudebnosti (diagnostika) při vstupu dítěte do mateřské školy. Teprve po zjištění skutečného hlasového rozsahu všech dětí ve třídě, můžeme vhodně volit tóninu písniček, které s dětmi budeme zpívat. Nejvhodnější a nejpřirozenější variantou by bylo rozdělení dětí do skupin dle jejich hlasových rozsahů a polohy hlasu. (Lýsek, 1958, s. 21-22)

2.2 Hlasová výchova u dětí předškolního věku

Děti v mateřské škole se s hlasovou výchovou teprve seznamují. Z tohoto důvodu je velmi důležitá práce s ní jako komplexem činností, neupínat se pouze na samotný zpěv. Nejdůležitější v tomto případě je uvědomění si učitele, že se pro děti v tuto chvíli stává vzorem, který se děti budou snažit napodobovat. Pokud učitelka bude pro děti dobrým vzorem, budou děti zpívat správně. Pokud bude učitel opakem, děti si zapamatují špatné pěvecké návyky, které jsou těžko odstranitelné. S hlasovou výchovou je bez všech pochybností spojeno i správné dýchání. Učitel se v tomto případě musí zaměřovat na měkké hlasové nástupy, zpěv hlavovým tónem a rozšiřování jeho rozsahu, artikulaci, ale také na kultivovanost projevu dětí. Výše zmíněné jsou tři hlavní složky hlasové výchovy u dětí v MŠ – dechová, hlasová, artikulační. U dětí předškolního věku musí učitel dbát na jejich pohodu, klidné prostředí a správnou atmosféru pro zpěv. Navozením správné atmosféry se docílí k uvolnění dětí a děti se budou snažit zpívat správně. V atmosféře, která není pro děti příjemná, může docházet namísto zpěvu ke křičení. (Lišková, 2006)

U skupiny dětí ve věku pěti až šesti let je třeba se zaměřit převážně na rozvoj instrumentální hry, hudební tvořivost dětí a zkvalitňování zpěvu tak, aby již měl náležité výrazové prvky. V oblasti vokální činnosti je nejdůležitější práce s hlasem – prohlubování hlasových dovedností se zaměřením na správný přednes písně se všemi náležitostmi – dynamika, tempo, správné hlasové začátky, postupně děti seznamovat s legatem a staccatem. Složitější aktivity volíme pouze v případě dobrých hudebních schopností a dovedností dětí. Stále je velmi dobré propojovat zpěv s pohybem či instrumentální hrou. Pokud využíváme hudebně pohybové aktivity, dbáme na soulad pohybu a hudby/zpěvu. (Jistel, Kovařík, 1969)

2.2.1 Práce s dechem

Dýchání je automatickou činností lidského organismu. I když je při zpěvu dech mnohem náročnější než při mluvení, snažíme se o to, aby podstata vedení dechu zůstala přirozená a spontánní. Velké procento dětí dýchá správně, a to úplně spontánně. Je tedy ke zvážení, zda tyto děti vůbec seznamovat s problematikou dechu, což by mohlo mít efekt spíše na škodu než k pomoci. Na správnost dýchání upozorníme ty děti, u kterých jsou viditelné chyby. V tuto chvíli je vhodné navázat spolupráci s rodiči, popřípadě logopedem. (Lišková, 2006, s. 36)

Pro tvoření tónu je nejdůležitějším bodem správné dýchání. Pokud dítě dýchá špatným způsobem, nikdy u něj nedocílíme správného tvoření tónu. Abychom docílili správného dýchání je nejdůležitější rozpoložení dětí. Předškolní děti by měly mít uvolněné tělo, což Lišková zmiňuje ve svých knihách opakovaně. Aby došlo ke správnému uvolnění těla, je dobré s dětmi dechová cvičení provádět v rámci relaxace (dítě uvolní spontánně celé tělo), která by měla být zařazována v mateřských školách pravidelně. Pro správné dýchání je velmi důležité naučit dítě správné vedení nádechu, a to nádech nosem. Tato skutečnost musí být dětem pravidelně připomínána. Relaxační cvičení by měla probíhat v leže, kdy si děti mohou jednoduše dýchání zkontrolovat, a to pouhým přiložením ruky na podbřišek, který se musí zvedat s nádechem a s výdechem klesat. Aby předškolní děti relaxace oslovila, je dobré zařazovat například dohromady s poslechem hudby či s vyprávěním příběhu, kde dětem budou navozovány různé představy (příroda, tekoucí potok, sněhové vločky). U předškoláků (5-6 let) se již můžeme pokoušet o aktivizaci jejich bránice. Bránice je velmi důležitý sval pro dýchání, který by měl být trénován. Cvičení mohou probíhat například formou přerušovaného výdechu (fú, fú). Aktivizaci bránice si děti opět mohou ověřit přiložením dlaně na břicho, které se mezi výdechy nesmí zvedat, ale pohybovat se dále směrem k podložce. Opět musíme dbát na nádech nosem, mění se pouze výdech, který je veden ústy. Můžeme využívat i pohyby těla, které ke správnému nádechu a výdechu dopomohou, například pohyby rukou. (Lišková, 2006)

2.2.2 Správné držení těla při zpěvu

Pokud chceme zpívat, potřebujeme správně dýchat. Pro kvalitní dýchání je důležité správné držení těla. Ve správné poloze by mělo být celé tělo – ramena, hlava, záda, břicho a dolní končetiny.

Při správném držení těla ve stoji stojíme mírně rozkročení, chodidla plně opřená, jako by vrůstala do podložky, váhu těla máme rozloženou do obou nohou, pocítujeme ji spíše vpředu, nikoli na patách (jako bychom chtěli vykročit, něco říci), hrudní kost je mírně vypjatá, ramena jsou uvolněná, ruce spuštěny volně podle těla, vzpřímená hlava „balancuje“ na mírně protažené šíji, duševní pohodu vyjadřuje přirozený výraz obličeje. Při vzpřímeném držení těla nesmí být svalstvo nadměrně přepjaté ani příliš uvolněné. (Jenčková, 2005, s. 29)

Tichá (2009) nabízí jako alternativu pěvecký sed, který je pro děti předškolního věku zajímavější. Zásadou je provádět sed pouze na židličce. Dítě sedí pouze na kraji židle. Chodila jsou opřena o zem a záda jsou narovnána. Ruce se nacházejí v klíně. Pokud děti nebudou respektovat pravidla zpěvu v sedě, zvolíme raději variantu zpěvu ve stoji.

Správné držení těla je první věc, na kterou se učitelé musí zaměřit. Dokud děti nemají správný postoj/posed, nemělo by se začít se zpěvem. Postoj dětí musí být přirozený, nikdy ne křečovitý. Pro uvolnění můžeme využít vhodnou motivaci či relaxační cvičení. Stále platí, že důležité je, jaký postoj bude zaujímat učitel, který je pro děti v tuto chvíli vzorem. (Pehelová, 2017)

2.2.3 Správné tvoření tónu

Řeč je úzce propojena se zpěvem. Společnou vlastností je tvoření tónu, který je vytvářen hlasovým aparátem. Rozdíl mezi řečí a zpěvem je v použití různých druhů hlasu. Pro mluvu (řeč) využíváme tzv. hrudní rejstřík, který se nachází cca na úrovni f^1 či níže. Pro zpěv využíváme tzv. hlavový rejstřík, který se nachází na úrovni f^1 a výše. Z tohoto zjištění vyplývá, že hrudní rejstřík je dobrý při tvoření nízkých tónů. Z tohoto důvodu je doporučováno využívat ke zpěvu vždy rejstřík hlavový. V dnešní době se velmi často můžeme setkat s nerozvinutým hlavovým hlasem. U dětí se dává přednost mluvnímu projevu před zpěvem a činnostmi s ním spojenými. Zde nastává velký problém, kdy se hlavový hlas může díky jeho neaktivnosti i vytratit. Děti jsou poté nuceny využívat ke zpěvu hrudní rejstřík, což vede k přetěžování hlasu a k hlasovým poruchám. (Lišková, 2006)

Tvoření hlavového tónu je pro děti velmi přirozené. Většina dětí to tedy zvládne bez jakéhokoli problému. K navozování hlavového rejstříku můžeme v mateřské škole

využívat například zvuků různých zvířat, kde využijeme vyšší polohu hlasu (nad c^2). Většina dětí svůj hlas ovládá lépe než dospělý člověk, díky tomu nemají problém s navozováním tohoto rejstříku. Dalším pomocníkem pro navozování hlavových tónů je sestupná melodie písniček. Učitel by tedy měl volit písničky, které začínají klesající melodií - seshora dolu. Zároveň ale stále platí pravidlo správného zvolení tóniny, v které bude písnička zpívána, a to polohu hlavového rejstříku (tóny f^1 a výše). Nejprve namísto textu můžeme využívat některých slabik, zvuků zvířat a věcí. Teprve poté budeme zpívat opravdový text písně. (Lišková, 2006)

Stěžejní je naučit děti správnému hlasovému začátku. Existují tři druhy – měkký, dyšný, tvrdý. Nejpoužívanější a nejšetrnější je měkký hlasový začátek, který vzniká plynulým zesilováním a měl by být dětmi využíván. (Sovák, 1984b)

2.2.4 Artikulace, výslovnost

Artikulační ústrojí je uloženo nad hrtanem. Artikulační ústrojí obsahuje – dutinu nosní, ústní a hltanovou, jejichž prvotní funkce je přijímání potravy a dýchání. Tyto části se kříží v dolní části hltanové dutiny. Další funkcí těchto orgánů je hlasová rezonance a artikulace (tvoření hlásek). Při všech těchto činnostech využíváme výdechového proudu. (Sovák, 1984b)

U zpěvu je krom dechu a správného tvoření tónu důležité, aby bylo dítěti rozumět. Z tohoto důvodu se věnujeme i nácviku výslovnosti. Správná výslovnost napomáhá estetické stránce zpěvu (srozumitelnost textu). Výslovnost při zpěvu se úzce pojí se zdokonalováním mluvního projevu dětí. Při artikulačních cvičeních je důležité, aby byl artikulační aparát uvolněn. Zpočátku je nejlepší formou pro artikulační cvičení pantomima, kterou děti mají rády a zároveň plní všechny podmínky pro správnost a efektivitu artikulačních cvičení. Děti takto mohou napodobovat různé situace, např. olíznutí kyselého citronu či proměnu v šaška, který chce všechny děti rozveselit. Pro uvolnění mimického svalstva jsou nejlepší cvičení, která napodobují čerta. Jedním z největších problémů bývá otvírání úst a artikulace, což málokteré z dětí dělá automaticky. Nejdůležitější je, aby děti tyto cvičení neprováděly násilně ale spontánně. Nucené artikulační cviky vedou ke ztuhnutí svalstva, což je v tomto případě neefektivní. Zásadou je naprosto přirozená artikulace. Mluvidla je potřeba aktivizovat, nejlépe způsobem, který je dětem vlastní, například různými říkadly či rozpočítadly. Aby byla

srozumitelnost textu dobrá, musí dítě ovládat mluvidla a svou bradu, která bude uvolněná (mohou se využívat hlásky má, ná, tá). Artikulační cvičení mají být prováděna vždy v krátkých časových úsecích. (Lišková, 2006)

Všichni z autorů se shodují, aby cvičení byla prováděna za pomoci her, které děti zaujmou a namotivují.

2.2.5 Metodický postup hlasové přípravy

Hudební činnosti mají pro děti předškolního věku stěžejní význam. Nerozvíjíme jen samotný zpěv, ale také sluchové a řečové schopnosti. Díky zpěvu, kde se zpomaluje, napomáháme dětem ke správné výslovnosti hlásek, které na sebe navazují. Pokud s dětmi budeme správně zpívat již v mateřské škole, dáme jim kladné základy pro budoucí rozvoj hlasu. V mateřských školách by neměla být zařazována pouze hlasová cvičení, ale také dechová cvičení, jelikož dech je pro zpěv stěžejní. Většina dětí v předškolním věku dýchá nesprávně – vdechuje ústy, což je nepřípustné. Hlavním úkolem dechových cvičení je naučit děti vdechovat nosem a vydechovat ústy. (Sovák, 1984a)

Sovák (1984) popisuje jeden z metodických postupů tak, že děti ke zpěvu musíme správně motivovat, nikdy je ke zpěvu nesmíme nutit. Dbáme na správnost dýchání – nádech nosem, výdech ústy. Vždy volíme písně, které jsou v přirozeném hlasovém rozsahu dětí daného věku. Zaměřujeme se na sílu hlasu a výslovnost – děti nemohou místo zpěvu křičet. Vhodnou volbou u dětí předškolního věku jsou hry s hudbou, kdy děti vnímají změnu tempa, rytmu, síly, výšky apod. Hry může doprovázet také pohybová činnost, která dětem pomůže se do hudby více vcítit a lépe jí vnímat. Využíváme také hru na tělo a jednoduché doprovodné hudební nástroje. Stejně na tento postup nahlíží Lišková (2006).

Hlavní podmínkou pro správný rozvoj hudebnosti dítěte je určení dosavadní úrovně hudebních schopností a dovedností všech dětí. Z tohoto důvodu by měla být u všech dětí provedena vstupní diagnostika. Jistel, Kovařík (1969) již v roce 1969 v knize popsali, že vstupní diagnostika, zaměřena na hlas a hudební cítění, je v praxi spíše výjimkou než pravidlem (tento fakt bohužel přetrvává stále až do dnešní doby). Učitel se drží osnov a pracuje podle nich. Snaží se plnit výsledky bez ohledu na schopnosti a dovednosti dětí, které každé z dětí má na úplně jiné úrovni. Optimální situací by byla individuální

diferencovaná práce s dětmi dle jejich rozsahu a vyspělosti hlasu. Namísto správného řešení se setkáváme spíše s vyloučením pomalejších dětí z aktivity, což vede k vybudování negativního vztahu k hudbě, které si s sebou dítě ponese již celý život. Návuk písně by neměl být pořád stejný – strohý zpěv bez pocitů a pohybů, návuk písně by měl být pro děti zajímavý, nový a motivující k jejich výkonu. Nikdy by učitel neměl zapomenout na rozezpívání, které má svá pravidla – dechové cvičení, opakování minulých písní. Rozezpívání plní důležitou funkci – přípravu zpěvních orgánů a tzv. „rozeslyšení“.

2.3 Význam hudebních a hlasových činností v předškolním věku

Hudba upoutává děti svými vyjadřovacími prostředky – melodie, rytmus, dynamika, barva, harmonie, forma. (Lišková, 2010, s.7)

Váňová (2017), stejně jako Lišková (2006), popisuje období předškolního věku jako jedno z nejdůležitějších v rámci hudebního vývoje dítěte. Děti biologicky zrají, rozvíjí se u nich diferenciatní schopnost sluchu, sílí jejich hlasivkové svalstvo, zlepšuje se koordinace tělesných pohybů a vytváří se základ pro poslechové a pěvecké dovednosti i pro pohybové reakce na poslouchanou hudbu. Základním cílem učitele v mateřské škole by mělo být ctění integrity tří složek struktury hudebnosti, a to předpokladové (výkonové = jak je dítě fyzicky připraveno, jaké má hudební schopnosti a dovednosti, popřípadě znalosti nezbytné k využití při hudebních činnostech), aktivační (dynamizující = vždy je důležitá správná motivace pro danou činnost, volní vlastnosti dětí, v pozdějším věku i hodnotové orientace a vztah k hudbě jako takové), sociální = (sociální vlivy, rodina, zájmy, působení a vlivy médií atp.). Učitel/ka si musí uvědomit skutečnost této provázanosti základních psychologických kategorií. Pokud k tomuto faktu učitel nedospěje, bude snaha zjistit úroveň hudebnosti dětí pouze intuitivní a založena také na vlastním odhadu, což je v této chvíli kontraproduktivní. Docentka Váňová také dodává, že bohužel v dnešní praxi tomu tak ve většině případů je.

Váňová (2017) poukazuje na nezbytnost znalostí charakteristiky jednotlivých hudebních činností, které se v mateřské škole s dětmi provádí:

- percepční činnosti (dítě je ve věku, kdy je pro něj nejdůležitější vzor, dítě vnímá všemi smysly, proto je samozřejmostí, že pozoruje jinou osobu, která provozuje

hudební činnost – zpěv, hru na hudební nástroj, poslech hudby, tímto dítě získává první zkušenosti s hudebními činnostmi);

- reprodukční činnosti (dítě napodobuje hudební podněty, zvuky, pohyby a je schopno realizovat již osvojené prvky – známé písně, neučený pohyb apod.);
- produkční/tvořivé činnosti (dítě poté samostatně navazuje na již zmíněné činnosti a vymýšlí své hudební prvky či pohyby, projevuje svoje emoce podle vnímání hudby, improvizuje).

Každé z dětí je úplně jiné a jinak vybavené, mezi základní hudební schopnosti dětí patří zejména hudební sluch, hudební cítění (rytmické, tonální a harmonické), hudebně intelektové schopnosti, hudebně tvořivé schopnosti. (Sedlák, Váňová, 2013)

Schopnosti každého jednoho dítěte můžeme pozorovat nepřímo, a to z kvality hudebních výkonů, jinak tuto skutečnost nezjistíme. Aby si mohlo dítě osvojit určité hudební dovednosti, musí k nim mít předpoklad ve formě schopností a naopak. Schopnosti vždy mají obecnější charakter; dovednosti jsou konkrétní a více se vážou k tíženému výkonu. *V hudební praxi se dovednosti obvykle dělí podle hudebních činností, ve kterých se uplatňují – dovednosti poslechové, pěvecké, nástrojové, hudebně pohybové apod., přičemž se hovoří v plurálu, neboť v jednotlivých činnostech jde o komplexy dílčích úkonů, které jsou zřetězeny a funkčně propojeny, aby byl zajištěn adekvátní hudební projev.* (Váňová, 2017, s.12,13) Dovednost je tedy využitá schopnost k hudebním činnostem. U každého z dětí by měly být tyto dovednosti zkoumány prostřednictvím zadaných úkolů. Úkol by měl být zaměřen vždy na jednu z dovedností týkající se hudební připravenosti. (Váňová, 2017)

Stejnou problematikou se zabývá Pehelová (2017), která vyzdvihuje fakt, že hudba má u dětí předškolního věku nezastupitelné místo. Hudba a vše s ní spojené ovlivňuje děti již od narození – napomáhá ke klidu, relaxu a uvolnění napětí. S hudbou se můžeme setkávat různými cestami – receptivně (stává se z nás posluchač) a aktivně (podílíme se na hudební činnosti). *Kvalita a míra zapojení do hudebních činností se u různých dospělých lidí i u různých dětí liší. Může se jednat o pobrukování, vyjadřování rytmu pohybem těla, ale také o hru na hudební nástroj v orchestru nebo zpěv v souboru. Co však je všem těmto aktivitám společné, je jejich výrazný vliv na naše prožívání – radost*

z hudby, souznění s něčím či někým, vyjadřování emocí. (Pehelová, 2017, s. 39) Každý člověk má chvíle, kdy jeho emoce nejsou v rovnováze, proto se spousta lidí v tuto chvíli obrací k hudbě, kterou své pocity mohou vyjádřit snáze než slovně. Pehelová (2017) přirovnává tuto skutečnost například ke dnům „sametové revoluce“, která je neodmyslitelně zapsána do dějin ve spojení s hudbou. Aby byl zážitek intenzivnější, můžeme ho podpořit například společným zpěvem či jinou hudební aktivitou, kterou provedeme ve skupině, což právě vede k velmi silnému prožitku – pocit sdílení.

Dle Pehelové (2017) je důležité, aby se hlasové a hudební činnosti promítaly do všech oblastí obsažených v RVP PV. Za základní činnosti pro naplnění všech oblastí považuje pěvecké, instrumentální a hudebně pohybové aktivity. Neměl by se vynechávat poslech hudby. V oblasti dítě a jeho tělo je důležité držení těla při zpěvu. Dále se za pomoci hudebních činností rozvíjí hrubá motorika, smyslové vnímání a dovednost relaxovat. Nejzásadnější pro tuto oblast je učit děti správnému dýchání. Děti se během hudebních činností seznamují také s hlasitostí poslouchané hudby a její případnou škodlivostí pro zdraví. Do oblasti dítě a jeho psychika se tyto činnosti promítají primárně do rozvoje řeči dětí. Děti se učí napodobit melodii a intenzitu. Rozvíjena je představivost, fantazie a zvědavost. Děti začínají rozpoznávat pocity, které jim daný druh hudby přináší. Poté se je mohou učit identifikovat. Hudební činnosti se promítají i do oblasti dítě a ten druhý. Přispívají k nenásilnému zapojení dětí do kolektivu, pomáhají navazovat kontakty s druhými a také překonávat stud či strach. V oblasti dítě a společnost plní hudební aktivity svou funkci nejvíce v seznamování dětí se skutečnostmi, jak se chovat ve společnosti – například na koncertě. V dětech pěstujeme kladný vztah ke světu, kultuře a umění. Do oblasti dítě a svět se hudba také promítá – seznamujeme děti s jinými kulturami, proto zařazujeme i písně etnických skupin jako romské písně či indiánské popěvky.

2.4 Poruchy hlasu

Porucha hlasu se označuje jako dysfonie a projevuje se tím, že hlas se stává zastřeným, zhrublým, přeskakujícím, chraptivým, dyšným. Někdy se hlas ztrácí úplně a postižený jenom šeptá. Úplná ztráta hlasu se označuje jako afonie (bezhlásí). (Kejklíčková, 2016, s. 112)

Poruchy hlasu se mohou objevit u dětí předškolního věku. Pokud je dodržována správná hlasová hygiena, stává se to ve velmi malém měřítku. Hlasové poruchy jsou děleny do dvou skupin – organické a funkční. (Kejklíčková, 2016)

2.4.1 Organické poruchy hlasu

Organické poruchy hlasu jsou způsobeny buď chorobnými procesy v hrtanu, anebo v rezonančních prostorech, tj. v hrtanu včetně nosohltanu, v dutině ústní a v nosu. (Kejklíčková, 2016, s. 113) Poruchy hlasu, které se u dětí objevují, jsou převážně organické. Ty jsou dále děleny na poruchy hrtanu a poruchy nadhrtanových rezonančních prostor. (Kejklíčková, 2016)

2.4.1.1 Příčiny hlasových poruch z onemocnění hrtanu

Akutní zánět hrtanu (laryngitis acuta) – nejrozšířenější porucha hlasu u dětí. Zánět zapříčiňuje vir či bakterie. Při zánětu dochází k překrvování sliznice a vysoké sekreci. Hmotnost hlasivek je tak větší než za normálního stavu, hlas se tedy zdá hlubší, hrubší a chraplavý. Tento zánět se může stát i chronickým (laryngitis chronica), což zanechává trvalé následky na zvuku hlasu. (Kejklíčková, 2016)

Velmi často se objevují hlasové či „zpěvácké“ uzlíky. Nejsou to uzlíky doslova, jedná se o nesrovnalosti na kraji hlasivek. Vznikají nadměrným zatěžováním hlasu a nedodržováním hlasové hygieny. U dětí jsou tyto uzlíky označovány spíše jako „křiklounské uzlíky“. Častěji než u zpěváků, se uzlíky objevují právě u dětí (i dospělých), které mluví velmi často a velmi nahlas. Největší nebezpečí je u dětí, které trpí hyperaktivitou – jsou to děti, které mluví velmi často a nahlas při každém jejich mluvním projevu. U těchto dětí nemusí dojít až k uzlíkům, tato skutečnost může vést minimálně k hyperkinetické dysfonii (vykřičený, zastřený hlas). Léčba uzlíků či hyperkinetické dysfonie bývá velmi obtížná, jelikož děti, které těmito poruchami trpí, bývají velmi aktivní. (Kejklíčková, 2016)

Málo častou poruchou u dětí je obrna hlasivky. Příčinou bývá většinou chirurgický zákrok či úraz v oblasti krku. Zřídka se může objevit i po chřipkovém onemocnění. (Kejklíčková, 2016)

Papilomatóza hrtanu je chronické recidivující infekční onemocnění způsobené virem HPV (human papillomavirus). Je charakteristické tvorbou bradavičnatých výrůstků v oblasti hrtanu včetně hlasivek. Způsobuje těžké poruchy hlasu až afonii (bezhlasí). Pokud jsou

výrůstky větších rozměrů, zapříčiní ztížené dýchání či dokonce dušnost. Původ této poruchy je předpokládán přenosem z matky na dítě při porodu. Léčba je chirurgická a velmi zdlouhavá. Ve výjimečných případech se může objevit polyp, lipom či nádor v hrtanu dítěte, který zpravidla bývá nezhoubný. Po chirurgickém zákroku je ale velmi vysoká šance na vyléčení poruchy. (Kejklíčková, 2016, s. 114)

Jedna z poruch s nejnáročnější léčbou je nedomykavost hlasivek, která je způsobena nedostatečným uzavíráním hlasové štěrbiny či špatným fonačním mechanismem (přílišné napínání hrtanového svalstva). Náprava a léčba je dlouhá, nikdy není jistý výsledek. (Kejklíčková, 2016)

2.4.1.2 Příčiny poruch hlasu ze změny rezonančních prostorů – huhňavost

Změny rezonančních prostorů způsobují narušení mluvy po zvukové stránce. Tento problém se označuje jako huhňavost. Příčin může mít několik, všechny souvisí s prouděním vzduchu do nosní dutiny. Pokud se zjistí více příčin narušení zvukové stránky, mluvíme o huhňavosti smíšené. (Kejklíčková, 2016)

Otevřená huhňavost (rhinophonia, rhinolalia aperta). Název otevřená zde má své místo, jelikož do nosní dutiny stále proudí vzduch. Hlas má tedy značný nosový nádech. *Je-li ale otvor mezi nosem a dutinou ústní příliš velký, jak to bývá například u vrozeného rozštěpu patra, většina vydechovaného vzduchu nebo veškerý vzduch proudí do nosu a v ústech mezi zuby a rty se nevytvoří dostatečný tlak pro správnou artikulaci příslušných hlásek. Vzniká tzv. palatolalie.* (Kejklíčková, 2016, s. 115)

Zavřená huhňavost (rhinolalia, rhinophonia clausa). Při tomto druhu huhňavosti dochází k proudění vzduchu do nosní dutiny ve chvíli, kdy nemá. Tento druh huhňavosti je lehce identifikovatelný na hláskách m, n, ň, které znějí jako b, d, ď. Příčinou je neprůchodnost nosní dutiny či špatná průchodnost nosohltanu. S touto skutečností se můžeme setkat při každém respiračním onemocnění spojeným s rýmou. Poté ale odezní. (Kejklíčková, 2016)

Funkční zavřená huhňavost spočívá v nesprávném používání mluvidel. Zavřenou huhňavost lze v poměrně krátké době odstranit (či alespoň upravit) za pomoci logopedických cvičení. Ve většině případů je příčinou nosohltanová mandle (adenoidní vegetace), která je zvětšená. (Kejklíčková, 2016)

Rýma neboli akutní zánět nosní sliznice. Pokud se v těle nachází tento zánět, dochází k překrvování tkání ve sliznici i v dutině nosní. Průchodnost cest je velmi zhoršena či úplně znemožněna, jelikož dochází k zahlenění. V tuto chvíli se opět setkáme s hláskami m, n, ň, které budou znít při vyslovování jako b, d, d'. Toto onemocnění je přechodné, proto po jeho ukončení se vše vrátí do normálu a problémy nepřetrvávají. (Kejklíčková, 2016)

Smíšená huhňavost (rhinophonia, rhinolalia mixta) je kombinací otevřené a zavřené huhňavosti. Vzniká tehdy, když je patro-hltanový uzávěr neúplný a současně je průchodnost nosem ztížena. (Kejklíčková, 2016, s.116)

Dítě se může narodit s rozštěpovou vadou obličeje, kdy nastávají poruchy nosní rezonance. V takovémto případě se již od narození intenzivně pracuje s lékaři, kteří vždy doporučí nejlepší postup pro úplné zapojení jedince do běžného života a napravení všech vad spojených s rozštěpem. (Kejklíčková, 2016)

2.4.2 Funkční poruchy hlasu

Pokud se naskytne funkční porucha hlasu, znamená to, že naše hlas tvořící ústrojí je plně funkční a v pořádku. Problémem velmi často bývá narušení hrtanových svalů či jejich napínání. Na vině může být také napínání svalů, které by při fonaci neměly být napínány. Vše doprovází nesprávná hlasová hygiena. V některých případech se může stát, že příčina poruchy je psychického rázu.

Funkční poruchy mohou souviset také s psychikou dítěte. Takové poruchy nazýváme psychogenní. Objevují se náhle v reakci na silný negativní zážitek. Způsobit je může také stres či hysterický záchvat. Osoba, která touto poruchou trpí, zpravidla pouze šeptá. Znělý hlas se vytrácí nebo je nahrazen hlasem, který je velmi tlačený. Psychogenní porucha se dá diagnostikovat i tak, že budeme pozorovat jiné, znělé aktivity těla, jako je například kašel. Pokud je znělý a zvučný, jedná se s velkou pravděpodobností o tuto poruchu. Léčba psychogenní poruchy nebývá těžká. Je zapotřebí spolupracovat s foniatrem a klinickým logopedem. Pokud se tyto stavy opakují, je dobré situaci řešit také s dětským psychologem či psychiatrem, aby byla zjištěna příčina „ztráty“ hlasu. (Kejklíčková, 2016)

Poruchy hlasu mohou být také způsobeny kombinací organické a funkční příčiny. Hlas je přitom vždy horší, než by odpovídalo jen organickému nálezu. Někdy se mluví o tzv. funkční nadstavbě. (Kejklíčková, 2016, s. 116)

2.5 Zásady hlasové hygieny u dětí předškolního věku

Hlasivky patří mezi nejmenší svaly našeho lidského těla. Kvůli své velikosti jsou křehké a lehce zranitelné. Z tohoto důvodu jsou sestavena pravidla hlasové hygieny, která jsou důležitá pro všechny věkové skupiny. Nejlepší je však této hygieně učit již děti v mateřské škole. Předjdeme tak poruchám hlasu. U dětí mluvíme zejména o nepřepínání hlasového aparátu – nekřičet; nezpívat, pokud je dítě nemocné; zpívat pouze ve vhodně zvolených podmínkách. (Lišková, 2006)

Než začneme se zpěvem, musíme v místnosti vyvětrat. Nemělo by zde být více jak 20 stupňů Celsia. Vzduch v místnosti by neměl být suchý. Pokud jsou tato pravidla porušována, děti se velmi rychle unaví. Dalším faktorem je zpěv v bezprašném prostředí. Děti by neměly zpívat v extrémních podmínkách, jako je mráz, horko či vítr. (Lišková, 2006)

Musíme dbát na to, že dětské hlasivky nemají zdaleka takovou výdrž, jako hlasivky dospělého člověka, proto není doporučeno zpívat dlouhou dobu. Efektivní způsob zpěvu s dětmi je zpívat v krátkých časových úsecích, vícekrát denně. (Lišková, 2006)

Nejdůležitější je však zpěv ve správné a přirozené hlasové poloze právě pro děti. Musíme tedy vybírat písně, které jsou ve správné tónové poloze a mají rozsah takový, jaký děti dokáží zazpívat bez přepínání hlasového aparátu. (Lišková, 2006)

Ve chvíli, kdy dodržíme všechny zásady hlasové hygieny, podaří se nám navodit příjemná atmosféra a prostředí, které je vhodné při zpěvu. Pomůžeme dětem také vhodnou motivací, která pomůže navodit dobrou náladu, což vede k uvolnění hlasového aparátu a tvorbě přirozeného, jemného tónu.

- *Při zpěvu nekřičíme. Tato zásada platí i pro mluvní projev.*
- *Zpíváme takové písně, které odpovídají hlasovým možnostem dětí (tónový rozsah, rytmická struktura atp.).*
- *Nezpíváme příliš dlouhou dobu, dětské hlasivky se nesmí unavit.*

- *Nezpíváme v přetopené a vydýchané místnosti.*
- *Zpěv omezíme při nachlazení. (Lišková, 2006, s. 35)*

Děti předškolního věku neumí svůj hlas zdaleka ovládat tak, jako dospělá osoba. Učitel se tedy v tuto chvíli pro děti stává zpěvním i mluvním vzorem. Lišková (2006) uděluje několik rad pro učitele, dle kterých je třeba se řídit, a být tak pro děti správným vzorem.

- *Nezvyšujeme hlas, snažíme se mluvit v přiměřené síle.*
- *Mluvní polohu hlasu nemáme ani v příliš vysoké, ale ani příliš nízké poloze.*
- *Při mluvení i zpěvu dbáme na měkké hlasové začátky.*
- *Nezapomínáme na dechovou oporu.*
- *Zřetelné mluvy dosáhneme správnou artikulací, nikoli zvyšováním intenzity hlasu. (Lišková, 2006, s. 35)*

Již v roce 1969 popsal Kovařík základní hygienické návyky, které by se při zpěvu v mateřské škole měly dodržovat:

1. *nekřičet, zpívat v přiměřené síle, bez námahy;*
2. *dbát vždy hlasového rozsahu dětí – nepřekračovat rozsah, zejména do výšky, která škodí hlasovým orgánům nejvíce;*
3. *nezpívat při zvýšené tělesné námaze;*
4. *zpívat jen ve vyvětrané místnosti;*
5. *při zpěvu musí mít děti vyčištěný nos;*
6. *vyloučit přítomnost dětí s infekcí – při zpěvu se bacili nejlépe přenášejí;*
7. *nezpívat na studeném vzduchu (ve studené místnosti, na procházkách při chladnějším počasí);*
8. *nezpívat při nachlazení a poruchách horních cest dýchacích; nebezpečí vzniku poruchy hlasových orgánů;*
9. *střídat zpěv vsedě a vstoje;*

10. *při zpěvu vsedě sedí děti zpříma, nevěsí hlavu, nezvedají ramena, opírají se o opěradlo; při zpěvu vstojí stojí volně, nezvedají ramena, nevěsí ani nekloní hlavu.* (Kovařík, 1969, s. 55)

Po srovnání těchto dvou názorů se dá říci, že jsou ve své podstatě naprosto totožné. Nejdůležitější pro zpěv dětí v mateřské škole je, nepřepínat jejich možnosti – respektovat jejich schopnosti a dovednosti týkající se rozsahu a možností zpěvu, nezpívat, pokud jsou děti ve fyzické nepohodě – nachlazení, nevystavovat je extrémním podmínkám a vždy jim navozovat dobrou motivací vhodnou klidnou atmosféru k tomu, aby se chtěly ke zpěvu bez nucení zapojovat.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

Cílem praktické části je navržení šesti hlasových chviliek s využitím v mateřské škole, konkrétně u starších dětí 5-6 let. Aktivity budou vyzkoušeny s dětmi přímo v mateřské škole, ve které jsem měla možnost již 5 let pracovat. Po zkoušce aktivit bude zhodnocena jejich efektivita a přínos pro děti, popřípadě budou provedeny úpravy pro zlepšení dané činnosti a srozumitelnosti pro ostatní učitele. Dále bych se chtěla zaměřit na to, zda jsou děti v tomto věku dostatečně hlasově vybaveny pro vstup na základní školu, či je hlasová připravenost v mateřských školách podceňována. Ze svých zkušeností již vím, že paní učitelky či učitelé, kteří nemají k hudbě kladný vztah, se na tuto problematiku zaměřují jen velmi okrajově. Hlasové chvílky budou zpracovány tak, aby mohly být využívány i dalšími učiteli v mateřských školách. Jelikož budou aktivity vyzkoušeny přímo s dětmi, zvolila jsem jako formu praktické části akční výzkum.

3.1 Akční výzkum

Druh pedagogického výzkumu, jehož účelem je přímo ovlivňovat či zlepšovat určitou část vzdělávací praxe, řeší aktuální potřeby vzdělávací instituce. Uplatňuje intervenční strategie, navrhuje určitá doporučení a pokouší se je realizovat, průběžně sleduje efekty změn. Často jej provádějí praktici (učitelé, pracovníci školského managementu aj.) ve spolupráci s výzkumníky. (Průcha, Walterová a Mareš, 2003, s. 14)

Dle Nezvalové (2003) akční výzkum podtrhává praxi. Díky tomuto výzkumu je umožněno zavádět různé změny, které jsou stěžejní pro zlepšování pedagogické činnosti a zdokonalují pedagogy samotné. Tato fakta vedou ke zlepšování kvality našeho vzdělávání. I takto může škola zjišťovat, kde by se její kvality daly zlepšovat. Stephen Kemmis definuje akční výzkum jako formu sebereflexe pedagogické situace, kterou si každý z učitelů vyhodnotí a zavede opatření pro zlepšení. Základní otázka pro akční výzkum zní: Jak mohu zkvalitnit tuto pedagogickou praxi? Akční výzkum je výzkum praktický, který je uskutečňován samotnými pedagogy ve vzdělávacích institucích. Výsledky výzkumu jsou sice více subjektivní než u akademického výzkumu, jsou ale ihned využitelné a je na ně možno reagovat v co nejkratším časovém úseku. Zlepšuje kvalitu pedagogické činnosti a dosahované výsledky.

Akční výzkum usnadňuje profesionální růst učitele. Jeho pomocí se učitelé učí ze své praxe, což vede k posílení jejich profesionálního růstu a autonomie. Je prostředkem

k zvládnutí procesu změny, zlepšování kvality a neustálého zdokonalování školy.
(Nezvalová, 2003, s. 300)

3.2 Přípravná fáze

3.2.1 Odůvodnění výzkumu

Pracuji jako učitelka v mateřské škole, proto bude praktická část probíhat v tomto prostředí. Zároveň se velmi zajímám ve svém volném čase o hudbu (zpěv, hra na hudební nástroje, historie hudby), hudební výchovu a její zapojení právě v prostředí mateřských škol. Téma hlasová připravenost mě velmi zaujalo. Z dlouhodobého pozorování svých kolegyň, které se s hudební oblastí moc neztotožňují, mohu naznat, že někteří učitelé mateřských škol na tuto oblast rozvoje zapomínají. Děti, které poté vstupují na základní školy, nejsou v této oblasti dostatečně vybaveny a připraveny pro další zdokonalování v práci s hlasem, které je na základních školách čeká. Zároveň bych tímto výzkumem chtěla zjistit, co děti předškolního věku v oblasti hlasové připravenosti zvládají a naopak, abych do budoucna mohla ve své třídě dětí pracovat s touto oblastí dle daných výsledků.

3.2.2 Cíle a cílová skupina

Primárním cílem akčního výzkumu je zjistit, zda hlasové dovednosti dětí v mateřské škole odpovídají jejich schopnostem a věku = zda jsou děti hlasově vybaveny pro vstup na základní školu a následné zdokonalování v této oblasti.

Sekundárním cílem výzkumu je zjistit, zda učitelé mateřských škol dostatečně podporují u dětí hlasové dovednosti úměrně k jejich věku a schopnostem.

Terciálním cílem akčního výzkumu je vyzkoušet, zda děti nová forma hlasové chvílky zaujme a oblíbí si ji.

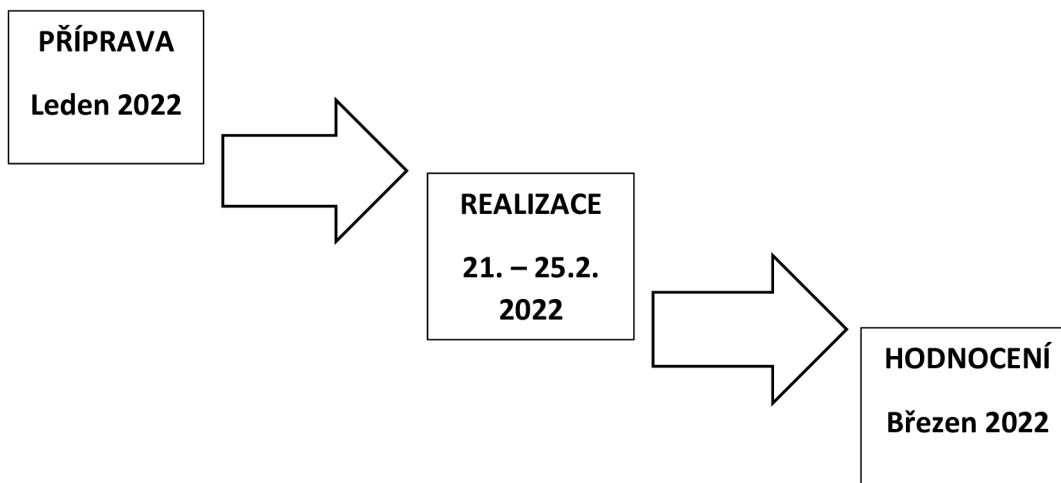
Cílovou skupinou jsou děti v mateřské škole ve věku pěti až šesti let, tzv. předškoláci.

3.2.3 Lokalizace výzkumu

Akční výzkum bude probíhat v mateřské škole „U Skřítků“. Tato škola se nachází v klidné části nedaleko centra Jihlavy a je součástí společenství mateřských škol „Mozaika Jihlava“. V této mateřské škole se nachází 4 třídy dětí. Třídy jsou heterogenní. Dvě třídy jsou pro děti mladší, 2 – 4 roky, další dvě třídy jsou pak pro děti starší, 5 – 6 let. Škola se zapojuje do celostátních projektů jako je „Celé Česko čte dětem“ či „Skutečně zdravá

škola“, také plní svůj vlastní projekt „Toulky Skřítků našim krajem“, který podporuje poznávání místa bydliště a jeho okolí.

3.2.4 Časový harmonogram

3.2.5 Materiální, technické a personální zabezpečení

Výzkum bude probíhat v jedné ze dvou tříd starších dětí (5 – 6 let), konkrétně ve třídě Permoníci. Veškeré materiální vybavení pro aktivity zajistím sama či využiji vybavení třídy, které mi bude k dispozici po celou dobu výzkumu. Technické vybavení bude v tomto případě pouze fotoaparát pro dokumentaci hlasových chviliek. Fotografie budou pořizovány na můj fotoaparát se souhlasem rodičů dětí ze třídy Permoníci.

Hlasové chvilky budou probíhat za přítomnosti pana učitele Lukáše Milichovského, který bude pouze pořizovat fotografie z aktivit. Veškeré aktivity s dětmi zrealizuji sama.

3.2.6 Finanční rozvaha

Tento akční výzkum nebude pro mateřskou školu znamenat žádný výdaj. Veškeré pomůcky poskytnu pro výzkum ze svých zdrojů, nebo využiji pomůcek, které již škola vlastní a fyzicky zde jsou.

3.2.7 Průběh akčního výzkumu

Abych zjistila, jaký je stav hlasové připravenosti dětí v mateřských školách, zvolila jsem pro praktickou část své práce akční výzkum, který mi umožní aktivity vyzkoušet v praxi přímo s dětmi předškolního věku.

Výzkum bude prováděn v mateřské škole „U Skřítků“, která spadá pod komplex školek „Mozaika Jihlava“. V této škole jsem měla možnost již 5 let pracovat.

Výzkum bude probíhat s dětmi staršího předškolního věku (heterogenní třída předškolních dětí) tzn. 5-6 let. Pro děti bude navrženo 6 hlasových chviliek, které budou zkoumány. Činnosti budou s dětmi provedeny, poté bude zreflektována jejich účinnost, vhodnost k využití v mateřské škole, efektivita a pravdivost hypotéz. Reflexe bude zaměřena na reakce dětí, ale i na mou spokojenost se samotnou aktivitou a její formou. V poslední řadě budou provedeny případné úpravy pro větší efektivitu hlasové chvílky.

3.3 Hlasové chvílky

3.3.1 Struktura přípravy hlasových chviliek

Každá z šesti navržených hlasových chviliek obsahuje tyto body:

- Časová náročnost
- Prostředky pro realizaci (pomůcky)
- Očekávané výstupy
- Cíl, ke kterému daná chvílka směřuje
- Použitá cvičení
- Obsah každé hlasové chvílky
- HYPOTÉZA (předpokládané dovednosti dětí)

Každá z hlasových chviliek je navržena formou pohádky, která bude dětem vyprávěna a během ní budou provedena různá hlasová, artikulační, jazyková či dechová cvičení, která se využívají v mateřské škole při práci s hlasem. Tato forma hlasové chvílky je pro děti v mateřské škole nejpřijatelnější, jelikož děti pohádky mají moc rády a často se do jejich děje chtějí zapojovat. Pohádky jsou využívány téměř ve všech pregramotnostech pro lepší porozumění a spolupráci s dětmi. Zároveň volba této formy hlasové chvílky splňuje kritéria komplexního vzdělávání v mateřské škole. Jako témata hlasových chviliek byly zvoleny nejdůležitější části roku – roční období a dvě (pro děti nezapomenutelné) události – Vánoce, Velikonoce. Tato témata byla zvolena z důvodu praktičnosti a využitelnosti jinými učiteli. V každé mateřské škole se učitelé těmito tématy s dětmi zabývají, a tudíž jsou pro všechny využitelné.

3.4 Realizační fáze

3.4.1 Ověřování vhodnosti hlasových chvilek

Součástí této části je samotné navržení šesti hlasových chvilek (vzdělávací nabídky), popis realizace v mateřské škole, jejich zkoumání, reflektování a případná úprava.

Ověření každé z hlasových chvilek má 4 fáze.

- A) Vytvoření hlasové chvílky pro děti předškolního věku
- B) Ověření efektivity každé z nich v mateřské škole
- C) Úprava chvilek po zjištění nedostatku
- D) Zhodnocení hypotézy

3.5 Jaro

A) Příprava aktivity

Časová náročnost: 10 minut (+ příprava během ranních činností)

Pomůcky: papíry, žlutá temperová barva (hodně naředěná), brčka

Očekávané výstupy: *Doprovázet pohyb zpěvem (např. při pohybových hrách, při chůzi, při rytmických činnostech)* (Materiál pro PV, 2012, s.3); *Ovládat dechové svalstvo, sladit pohyb se zpěvem* (RPV PV, 2021, str.15)

Cíl: Dítě zopakuje interval dětské tercie po své učitelce.

Použitá cvičení:

Dechová cvičení

- výroba sluníčka = děti pomocí brčka rozfoukají po papíře barevnou skvrnu v barvách sluníčka;
- nápodoba větru = nádech nosem, s výdechem budeme vyslovovat hlásku š; cvičení provedeme 2x po sobě.

Artikulační cvičení

- „úsměvy“ = roztahování koutků zavřených i pootevřených úst;
- „pusinky“ = sešpulení rtů a posílání pusinek.

Jazyková cvičení

- „malíř“ = „kreslení“ kruhu vyplazeným jazykem;
- „houpačka“ = ústa široce otevřená, špička vypláznutého jazyka se ohýbá nahoru a dolů – jazyk se „houpe“.

Hlasová cvičení

- cvičení „zima“ = zahrajeme si s dětmi, že je nám zima, což naznačíme pohybem paží, při pohybu budeme zpívat „Brr“ a to jednoduchou melodií stupnice shora dolů; opakování intervalu dětské tercie (shora dolů) po paní učitelce;
- stoupání sluníčka na nebesa = každé z dětí má před sebou na zemi položené své sluníčko, které uchopí a postupně bude zvedat nad hlavu, kdy stoupání sluníčka doprovodíme zpěvem stoupající melodie na hlásku „a“.

U všech cvičení se musíme zaměřit na dech a nadechování, nejdůležitější je vždy dodržet pravidlo nádechu nosem.

Příprava na aktivitu:

Během ranních činností si každé z dětí vyrobí své sluníčko. Než děti započnou samotnou výrobu sluníčka, namotivujeme děti na to, že si zahrajeme na malíře a s každým z dětí vyzkoušíme jazykové cvičení „malíř“. Poté začneme s výrobou sluníček. Každé z dětí si vybere velikost papíru, dle toho, jak velké sluníčko chce mít. Doprostřed papíru se udělá žlutá skvrna hodně naředěné temperové barvy, kterou každé z dětí po papíře rozfouká – pusou či brčkem. Po rozfoukání skvrny dodělají děti sluníčku paprsky a necháme zaschnout.

VOLÁME SLUNÍČKO HALÓ, HALÓ

Ježek Eda spal klidným dlouhým spánkem ve svém úkrytu. Najednou přišlo něco, co si neumí nikdo představit. Do jeho domečku mu začala téct velká voda. „Kde se tu ta voda bere? řekl si Eda a vydal se podívat ven. Uviděl něco úžasného. Po tuhé zimě konečně sníh začal tát. Eda se usmál od ucha k uchu (ukážeme dětem artikulační cvičení „úsměvy“ a několikrát společně zopakujeme). Už byla vidět tráva a také mu bylo o dost tepleji. Měl z toho radost, proto si řekl, že se půjde pohoupat na houpačku, aby si přicházející jaro užil (v tuto chvíli s dětmi provedeme jazykové cvičení „houpačka“ několikrát za sebou). Jak se Eda houpal, začal ale z nenadání foukat vítr (dechové cvičení – nápodoba větru).

„Brrr (hlasové cvičení s pohybem „zima“), myslel jsem si, že je venku větší teplo“ dodal Eda. „Kdyby svítilo sluníčko, bylo by mi krásně teplo, zkusím sluníčko přivolat popěvkem, děti pomůžete mi?“ (každé z dětí si přinese své sluníčko a položí si ho před sebe; paní učitelka zazpívá dětem interval dětské tercie shora dolu se slovy „volá“ a děti se pokusí po paní učitelce zopakovat). „Hurá, povedlo se, sluníčko stoupá na nebesa (v tuto chvíli vezme každé z dětí své sluníčko do rukou a pomalu ho bude za doprovodu stoupající melodie zvedat nad hlavu – nejprve předvede paní učitelka). Prosím, sluníčko, budeš mi svítit celé jaro a léto?“ zeptal se Eda a uslyšel tichouňké ano. „Děkuji ti, sluníčko, za to, že tu s námi jsi. Posílám ti za to spoustu pusinek“ (v tuto chvíli provedeme s dětmi artikulační cvičení „pusinky“). Sluníčko už krásně svítilo a Eda se těšil, jaké další dobrodružství zažije.

Hypotéza: děti zvládnou zopakovat tóny sestupné malé tercie po paní učitelce.

B) Realizace aktivity

Tato aktivita byla realizována 21. 2. 2022 ve třídě Permoníci v mateřské škole U Skřítků (Seifertova 6, Jihlava). Během ranních činností a příchodu ostatních dětí do MŠ si každé z dětí postupně vyrábělo své sluníčko. Rozfoukávání barev brčkem nebyla pro děti vůbec jednoduchá aktivita, což mě překvapilo. Myslela jsem si, že děti s rozfoukáváním barev brčkem nebudou mít problém. Většina z dětí ale po ukázce a malé pomoci pochopila princip a zvládla to, s výjimkou jednoho dítěte. Sluníčka jsme nechali uschnout a po svačině jsme provedli hudební chvíli.

Motivace dětí k samotné řízené aktivitě proběhla poměrně rychle, jelikož děti jsou již 5 a 6 let staré, ihned se do aktivity začaly zapojovat. Děti jsem namotivovala počasím, které jsme viděli po cestě do školy. Tento den bylo krásné počasí, svítilo sluníčko, tudíž odpověď na otázku, co se děje venku děti ihned odpověděly, že přichází jaro. Všichni jsme se společně domluvili, že už chceme, aby jaro přišlo, a pomůžeme našim sluníčkům dostat se na oblohu. Děti opravdu dobře poslouchaly pohádku a hned při prvním cvičení „úsměvy“ pochopily, že po mě budou opakovat to, co se bude během pohádky odehrávat, což mi práci velmi ulehčilo. Při následujícím jazykovém cvičení jsem zjistila, že pro některé děti je obtížné jazyk ovládat, proto jsme cvičení „houpačka“ provedli vícekrát. Dechové cvičení nápodobou větru proběhlo bez problému. Problém nastal

u hlasového cvičení „zima“, kdy děti měly tendenci místo brr dělat ddd, proto jsem je upozornila, aby se podívaly, co dělám já, poté už to nebyl problém napodobit. Některé z dětí však klesající melodii nenapodobily, ale držely pouze na jednom tónu. Přivolávání sluníčka se dětem moc líbilo, hned ale reagovaly na slova v pohádce a místo „volá“ začaly volat „sluníčko“. Rozhodla jsem se tedy, že do další části toto navrhnu jako změnu, jelikož pro děti je to takto naprosto logické. Zopakovat melodii dětské tercie zvládla zhruba polovina dětí. Ostatní děti se snažily o totéž, ale většinou ve větším rozsahu, než je dětská tercie. Stoupající melodie na hlásku „a“ nedělala dětem žádné problémy, zvládly to všechny děti. Některé z dětí naznaly, že bude lepší, když na to sluníčko budou křičet, musela jsem tedy vysvětlit, že není hlavním cílem sluníčko ukřičet, ale svým krásným hlasem mu pomoci na oblohu. Artikulační cvičení „pusinky“ zvládla celá třída perfektně.

Realizace hlasové chvílky nám trvala 11 minut, což ve své podstatě souhlasí s naplánovanými deseti minutami.

C) Úprava hlasové chvílky

Jako jedinou úpravu této hlasové chvílky bych provedla v hlasovém cvičení volání sluníčka. Pro děti je z textu pohádky logické volat „sluníčko“, ne „volá“. Dětskou klesající tercií tedy vyměníme za dvě klesající tercie se slovy „sluníčko“, což nejprve předvede paní učitelka, děti se pokusí to samé zopakovat.

D) Zhodnocení hypotézy

Hypotéza pro tuto hlasovou chvílku je „Děti zvládnou zopakovat tóny dětské tercie po paní učitelce“. Tuto svou hypotézu nemohu ani potvrdit, ale ani vyvrátit. Toto hlasové cvičení zvládla zhruba polovina dětí ve třídě. Provedla jsem proto poradu s panem učitelem, který byl celou dobu přítomný a aktivitu sledoval. Souhlasil plně s mým názorem, že v tuto chvíli nelze ani potvrdit, ani vyvrátit. Přítomno ve třídě bylo pouze 18 dětí, je tedy možné, že v plném počtu dětí (23), by výsledek mohl být jednoznačnější.

3.6 Velikonoce

A) Příprava aktivity

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: burizony

Očekávané výstupy: *Dorozumět se verbálně i nonverbálně (např. používat gesta, udržet oční kontakt, reagovat správně na neverbální podněty)* (Materiál pro PV, 2012, s.6)

Cíl: Dítě se seznámí s jednoduchou dynamikou hlasu – zeslabováním a zesilováním.

Použitá cvičení:

Dechová cvičení

- „oddech“ = děti se nadechnou nosem a za výdechu budou vydávat hlásky fufufu.

Artikulační cvičení

- „puška“ = špička jazyka ťuká za horními zuby a vyslovujeme ta, ta, ta.

Jazyková cvičení

- „burizony“ = dítě vyplázne jazyk, kam mu paní učitelka vloží burizon, úkolem dítěte je co nejrychleji jazyk s burizonem zatáhnout zpět a opakovat.

Hlasová cvičení

- „indiáni“ = děti si dají před ústa dlaň a vydávají indiánský zvuk ve vysoké poloze, dlaň přibližují a oddalují od úst;
- „rádio“ = rukou budeme napodobovat otáčení knoflíku na hlasitost rádia (doprava = zesilujeme, doleva = zeslabujeme);
- „zívání“ = protáhneme se, nadechneme se nosem a napodobíme zívání;
- „kukačka“ = zakukáme jako kukačka ve vysoké tónové poloze;
- volání na babičku = všichni najednou zvoláme „babí“.

VELIKONOČNÍ DOBRODRUŽSTVÍ

S příchodem jara vždy přichází i období, které mají děti velmi rády – Velikonoce. Okna domů se zdobí velikonočními vajíčky, zajíčky a slepičkami. I Martínek se velmi těšil, až přijde ten den a vydají se s tatínkem za velikonočním dobrodružstvím. Následující den ráno přišel tatínek Martínka probudit (protáhneme se, provedeme cvičení „zívání“) „Martínku, je tu ten velký den, dnes jsou Velikonoce. Rychle se oblékni a půjdeme prožít naše dobrodružství“. Martínek se oblékl, vyčistil si zuby, ke snídani snědl mazanec, vypil

kakao a vydal se s tatínkem na cestu. Nejprve mířili k Martínkově babičce a k jeho kamarádkám ze školky. Moc se těšil, že dostane spoustu odměn za pomlázku. Jeho babička i kamarádky bydlí v nedaleké vesničce, domluvili se tedy s tatínkem, že si cestu ještě zkrátí – půjdou lesem a po poli. Byl krásný, slunečný den a les byl plný zvířátek. Najednou Martínek uslyšel střelbu z pušky (provedeme s dětmi artikulační cvičení „puška“). „Tatínku, kdo to tady střílí?“ zeptal se. „To jsou Martíňku myslivci. Loví zvěř.“ Vysvětlil tatínek. Z krásné lesní cesty se dostali na pole. Bylo slyšet nějaké zvuky, tak se Martínek rozhlédl kolem dokola a uviděl zvíře, které ještě nikdy neviděl. „Tatínku, co to támhle sedí za zvíře?“ „To je kukačka (hlasové cvičení „kukačka“), vidíš, jaké má krásné peří?“ „Jako indiáni,“ řekl klouček „tati, zahrajeme si na ně?“ (provedeme hlasové cvičení indiáni). Hru brzy dohráli a pokračovali v cestě dál. Už byl v dohledu domeček jeho babičky. „Babí“ (zvoláme „babí“), zavolal chlapec, když uviděl babičku čekat před domem. Když je uviděla, měla radost. Martínek neváhal ani chvíli, vzal si do ruky svou pomlázku a začal zpívat svou oblíbenou velikonoční písničku Hody, hody, doprovody. Jako odměnu dostal od babičky i kamarádek spoustu malovaných vajíček, perníky, čokolády a taky jeho oblíbené burizony. Cesta domů mu připadala dlouhá, aby mu to rychleji utíkalo, zpíval si – někdy potichu, někdy nahlas (hlasové cvičení „rádio“). Doma si Martínek sednul (dechové cvičení „oddech“), rozdělal si pytlíček s burizony a začal je dávat jednu po druhé do pusy (v tuto chvíli dá učitelka každému dítěti do ruky burizon a předvede cvičení jazyka „burizony“). Začaly se mu zavírat oči, byl už moc unavený. Rychle se umyl, vyčistil zuby a ulehl do své vyhřáté postýlky. Zdálo se mu o krásném dobrodružství, které dnes prožil.

Hypotéza: děti zvládnou vědomě ovládat intenzitu svého hlasu (zeslabovat a zesilovat).

B) Realizace aktivity

Tato aktivita byla vyzkoušena s dětmi 21. 2. 2022. Z časových důvodů navazovala na předchozí hlasovou chvíli zaměřenou na jaro. Chtěla jsem, aby děti přišly na to, že další aktivita se bude týkat Velikonoc. Proto jsem jim poskytla indicie, vajíčka, zajíčky, pomlázku, které si děti prohlédly a správně určily Velikonoce. Poté už následovala naše hlasová chvíle. I přes to, že začátek pohádky je delší (než u pohádky k jaru), děti opravdu pozorně poslouchaly a čekaly, až se budou moci zapojit. Protahování a cvičení zívání si děti opravdu užívaly a dodávaly, že to všichni ráno takto dělají. Poté se strhla debata, že

si musíme ještě vyčistit zuby. Napodobili jsme tedy všechny aktivity po vstávání, které jsou popsány v pohádce, což navrhnu v další části jako změnu. Artikulační cvičení „puška“ jsem dětem musela ukázat třikrát. Některé z dětí stále nevěděly, jak na to, tudíž jsem každé z dětí obešla a poradila. Nakonec zvládly toto cvičení všechny děti. Některé z dětí byly překvapené, že puška dělá „pif paf“ a ne „tatata“. Vysvětlili jsme si tedy, že každá puška dělá svůj zvuk, proto my můžeme vydávat hlásky „tatata“. Následující hlasové cvičení kukačka bylo dětmi bez jakékoli výjimky zvládnuto. Z hlasového cvičení indiáni byly děti nadšené, proto jsme k tomuto hlasovému cvičení připojili také pohyb, zážitek byl pro děti o to intenzivnější – toto je další změna, která bude následně navržena. K hlasovému cvičení zvolání na babičku jsem děti nemusela ani vybízet, ale samotné začaly volat „babi“. U hlasového cvičení nastal poměrně velký problém. Bylo vidět, že děti cvičení tohoto typu dělají opravdu poprvé. Děti cvičení po 2 ukázkách pochopily a přidaly se ke mně, nakonec bylo vidět, že si cvičení užívají. Po několika otočeních „knoflíku rádia“ však již nebyl při zeslabování slyšet takový rozdíl jako na začátku, proto jsme cvičení ukončili. Dechové cvičení „oddech“ děti zvládaly. Na celé této hlasové chvíli děti nejvíce zaujalo poslední jazykové cvičení s burizony, které k mému překvapení prováděly opravdu pečlivě, několikrát zopakovaly a až na povolení burizon sníst, to udělaly. Na konci pohádky děti bez vyzvání k aktivitě pokračovaly, lehly si na zem a napodobovaly spaní Martínka, což mě velmi potěšilo a nyní bych to určitě do aktivity zařadila automaticky.

C) Úprava hlasové chvílky

Tato hlasová chvílka děti zaujala, ale nyní vím, že potřebují i u takovéto činnosti více pohybu. Proto jako změna u této hlasové chvílky bude napodobení aktivit pohybem, a to konkrétně těchto – oblékání, čištění zubů, jezení mazance, pití kakaa (na začátku), umývání rukou, čištění zubů, uléhání do postele (na konci aktivity).

D) Zhodnocení hypotézy

Hypotéza, kterou jsem si u této aktivity stanovila zní „Děti zvládnou vědomě ovládat intenzitu svého hlasu (zeslabovat a zesilovat). Tuto hypotézu bohužel musím vyvrátit. Děti měly velký problém již se samotným pochopením této aktivity, bylo na nich vidět, že aktivitu tohoto typu nikdy neprováděly a byla by zapotřebí opravdu hodně pracovat, aby její provedení bylo přijatelné. Děti neměly problém se zesilováním hlasu, horší to

však bylo se zeslabováním, které po několika zopakování již nebylo z daleka na takové úrovni, jako na začátku aktivity.

3.7 Léto

A) Příprava aktivity

Časová náročnost: 10 minut

Pomůcky: obrázky zvířat žijících v lese (viz obrázky v příloze)

Očekávané výstupy: *Zapamatovat si různé zvuky zvířat, běžně užívaných předmětů – sklo, papír, kov, dřevo, ale i událostí – kroky, dveře, tekoucí voda, vítr, déšť, bouřka apod., melodii (zvuky hudebních nástrojů), jednoduché taneční kroky, pořadí cviků nebo úkonů (např. skákání Panáka), krátký rytmický celek. (Materiál pro PV, 2012, s.8)*

Cíl: Dítě rozpozná vysoký nízký tón.

Použitá cvičení:

Dechová cvičení

- „nádech, výdech“ = nadechneme se nosem, vydechneme ústy, provedeme několikrát za sebou.

Artikulační cvičení

- „ryba“ = vysouvání spodní čelisti;
- „bubliny“ = přelévání vzduchu z jedné strany tváře do druhé.

Jazyková cvičení

- „nápodoba lodičky“ = otevřená ústa, vypláznutý jazyk se pohybuje vpravo/vlevo;
- „korýtko“ = ohnutí vypláznutého jazyka do tvaru korýtko/trubičky.

Hlasová cvičení

- „zvířata“ = napodobování zvuků zvířat žijících v lese ve vysoké zpěvní poloze (dbáme na to, aby děti zpívaly a nekřičely);
- „výška tónu“ = po zaznění vysokého tónu se děti natáhnou, zvednou ruce a zazpívají zvuk ptáčka (píp), po zaznění hlubokého tónu si děti dřepnou);

- „údiv“ = nadechneme se nosem, s výdechem budeme shora dolu zpívat hlásky „jee“.

LETNÍ DOBRODRUŽSTVÍ

„Hurá, léto je tady.“ křičela Anička štěstím, když se venku oteplilo a sluníčko svítilo celý den. „Maminko, půjdeme se koupat?“ zeptala se Anička. Maminka souhlasila. Anička si do batůžku rychle sbalila plavky, opalovací krém, pití, svačinu (napodobíme zabalování věcí do batůžku) a společně se vydaly na cestu k rybníku (s dětmi vstaneme a projdeme se - napodobíme cestu k rybníku). Cesta vedla lesem, kde Anička s maminkou viděli spoustu zvířátek. Děti dokážete je poznat a ukázat, jaký zvuk vydávají? (Paní učitelka bude dětem ukazovat obrázky zvířat, žijících v lese; děti budou mít dva úkoly, říci, co za zvíře je na obrázku a jaký dělá zvuk.) Když pokračovaly cestou dál, uviděla Anička něco, co ještě neviděla. Byla tam studánka, ze které korýtkem tekla čistá voda přímo do hrnečku, ze kterého se i s maminkou napila (ukážeme dětem jazykové cvičení „korýtko“, všechny děti si toto cvičení vyzkouší). Anička s údivem chvíli studánku pozorovala a všimla si, že v místě, kam dopadá voda ze studánky, se tvoří malé bublinky a zkoušela bublinky napodobovat ve své pusince (ukážeme dětem artikulační cvičení „bubliny“ a každé z dětí cvičení vyzkouší). Anička se vydýchala (dechové cvičení „nádech, výdech“) a pokračovaly lesem dál. Na malém stromě poblíž Aničky seděl ptáček, který pípал vysokým hláskem. Děti poznáte, který je vysoký a nízký tón? (hlasové cvičení výška tónu) Zahrajeme si hru – když uslyšíte vysoký tón, natáhnete se do výšky, zvednete ruce a tón zazpíváte jako ptáček (píp); jakmile uslyšíte hluboký tón, dřepnete si. Konečně došly k rybníku. Anička se zahleděla na hladinu rybníka, když najednou tam něco šplouchlo (všichni řekneme „šplouch“). „Jéé (hlasové cvičení „údiv“), ryba“ vyjekla Anička (v tuto chvíli provedeme s dětmi artikulační cvičení „ryba“). Moc se těšila do vody, proto si hned oblékla plavky a společně s maminkou si užily báječné odpoledne u rybníka.

Hypotéza: děti dokáží napodobovat zvuky zvířat ve vysoké tónové poloze.

B) Realizace aktivity

Tato aktivita byla provedena s dětmi ve třídě Permoníci 22.2. 2022. Přítomno bylo 20 dětí.

K této aktivitě jsem děti nemusela motivovat, jelikož po provedení aktivit souvisejících s jarem, samotné děti naznaly, že by měl přijít příběh, který vypovídá o létě. Pokud bych aktivitu s děti prováděla za běžného provozu mateřské školy, motivace by probíhala formou rozvoru o létě – co vše můžeme v létě dělat, kam se můžeme podívat, co by děti chtěly v létě zažít.

Již při první větě se děti začaly zapojovat do příběhu. V okamžiku, kdy jsem se zaradovala „Hurá, léto je tady“, děti samovolně navázaly, začaly se radovat a vykřikovat hurá, hurá. Jakmile se doradovaly, pokračovala jsem ve čtení příběhu, který děti velmi zaujal. Velmi bedlivě poslouchaly a napodobovaly vše, o čem se hovořilo (zabalení batůžku, pochod do lesa). Poté přišla na řadu aktivita s poznáváním zvířat a napodobování zvuků, které vydávají. U této aktivity jsme zůstali poměrně dlouhou dobu, což způsobilo větší časovou náročnost, než jsem předpokládala. I přes to, že s dětmi tato témata jsou ve školce procvičována, měly děti problém s rozpoznáním zvířat a určením zvuku, které některá ze zvířat vydávají. Největší problém nastal u rozpoznávání ptáků – kukačka, sýkorka. Jelikož děti nebyly schopné samy určit tyto ptáky, poradila jsem jim a vysvětlila, dle čeho tyto dva druhy ptáků rozeznají. Napodobování zvuků zvířat se dětem velmi líbilo. Bez vyzvání dokonce začali zvířata napodobovat i fyzicky, což mě velmi mile překvapilo a nechala jsem děti v této aktivitě pokračovat, než se usadily zpět na koberec. Jako úplně nejtěžší cvičení tohoto příběhu bylo cvičení „korýtko“. Děti, které podstupují společné logopedické chvílky, které jsou prováděny přímo v MŠ, tento úkol zvládly. Děti, které logopedické chvílky nenavštěvují, měly velký problém. I po několika předvedeních a vysvětlení, jak korýtko udělat, byla snaha zbytečná. Toto cvičení zvládla tedy pouhá polovina předškolních dětí. Artikulační cvičení „bubliny“ dětem zlepšilo náladu, toto cvičení zvládly všechny děti, a to již po prvním předvedení. Dalším cvičení v příběhu bylo hlasové cvičení „výška tónu“. Nejprve jsem dětem vysvětlila, jak budeme v této hře postupovat. Vše jsme si s klavírem ihned vyzkoušely. Při prvních zazněních tónů bylo vidět, že některé děti tápou a spíše čekají, co udělají druhé děti (zda se natáhnou či si dřepnou). Bylo vidět, že některé z dětí pochopily aktivitu až během jejího procesu, a kdyby neměly ostatní děti kolem sebe, aktivitu nezvládnou. Nicméně to nemění jejich dobré pocity, dobrou náladu a spoustu smíchu, což u této aktivity zažily. Poslední cvičení bylo artikulační – „ryba“. Toto artikulační cvičení děti moc nezaujalo. Cvičení jsem

předvedla nejméně 5x, než se děti začaly přidávat. Většina z dětí toto cvičení vyzkoušela maximálně 2x a dále již nechtěla. Toto cvičení bylo pro děti nekomfortní.

C) Úprava hlasové chvílky

Po ukončení aktivity jsme s dětmi hodnotily, jaká cvičení se jim líbila a naopak. Celý příběh se dětem velmi líbil, byl zajímavý a napínavý. Většina cvičení, které děti zvládaly, se jim líbila. Nejtěžší dle dětí byla aktivita „korýtko“, kterou už by příště nechtěly opakovat. Cvičení, které odsoudila většina dětí, bylo cvičení ryba, které bylo pro ně nekomfortní. Nebylo těžce proveditelné, ale dětem toto cvičení připomínalo dle jejich slov „napodobování starých lidí“.

Jako změnu v této aktivitě bych tedy provedla vyřazení artikulačního cvičení „ryba“, které se dětem nelíbí a není pro ně komfortní. Cvičení „korýtko“ však v aktivitě, i přes názor dětí, ponechám, jelikož je důležité pro správnou artikulaci a hybnost jazyka.

Moje původní představa o časové náročnosti této činnosti byla 10 minut. Bohužel do tohoto časového úseku nebylo možné se vejít, proto je také důležité změnit původní myšlenku deseti minut na 15 minut čistého času.

D) Zhodnocení hypotézy

Hypotéza, kterou jsem si u této aktivity stanovila zní – „Děti dokáží napodobovat zvuky zvířat ve vysoké tónové poloze“. Hypotéza se projevila během této aktivity jako správná. Vysoká tónová poloha je pro děti velmi přirozená. Napodobování zvuků zvířat ve vysoké tónové poloze probíhalo bez problémů na straně dětí. Aktivita děti velmi zaujala a byla pro ně zajímavá.

3.8 Podzim

A) Příprava aktivity

Časová náročnost: 15 minut

Pomůcky: listí; ježek, kterého si děti vyrobí v rámci ranní činnosti; klavír

Očekávané výstupy: *Doprovázet pohyb zpěvem (např. při pohybových hrách, při chůzi, při rytmických činnostech).* (Materiál pro PV, 2012, s.3)

Cíl: Děti zvládnou zpívat jednu melodii v různých hlasových polohách.

Použitá cvičení:

Dechová cvičení

- „meluzína“ = foukáme slabě/silně; při silném výdechovém proudu dáme dětem vybrat, jakou řečí meluzíny budou foukat = nádech nosem, s výdechem budou vyslovovat hlásky fí, fá nebo fé;
- vysvobod' ježka = velký nádech nosem a výdech silným tlakem vzduchu tak, aby byla odfouknuta vrstva listí na ježkovi.

Artikulační cvičení

- ochutnávání = nápodoba jezení „mňam“, které budeme zpívat ve formě klesající melodie.

Jazyková cvičení

- olízneme si rty – nahoře/dole.

Hlasová cvičení

- „cupy, dupy“ = transponování jednoduché melodie se slovy cupy, dupy po tónech nahoru (notový záznam součástí přílohy);
- „padající listí“ = nádech nosem; při výdechu zpíváme jakoukoli klesající melodii s vibrací rtů - nápodoba frkání koně.

PŘIŠEL K NÁM PODZIM

Léto už pomalu odchází, musíme si oblékat mikinu, občas i holínky, abychom mohli skákat do napršených kaluží. Co se to tam venku děje? To už podzim klepe na dveře a chce jít mezi nás. Toho, že přichází podzim, si všiml i ježek Eda, který se proto vydal na cestu (provedeme hlasové cvičení „cupy, dupy“), hledat si domeček, kde by mohl přečkat zimu (každé z dětí si přinese svého ježka a položí si ho před sebe. Nedošel daleko a začalo se dít něco, co ještě neznal. Začal foukat vítr. Nejprve jen tak jemně (začneme slabě foukat), ale za chvíli to bylo silnější a silnější (foukáme silněji a co nejsilněji zvládneme, poté si zahrajeme na řeč meluzíny). Vítr začal foukat tak moc, až se stromy začaly kymácet ze strany na stranu (napodobujeme kymácení stromů na obě dvě strany) a pomalu z nich padalo listí na zem (tělem a prsty napodobujeme padání listí ze stromu

– ohýbáme se až k zemi, přitom provedeme hlasové cvičení „padající listí“). (Ve chvíli, kdy děti budou napodobovat padání listí, paní učitelka na všechny ježky položí listí tak, aby ježek nebyl vidět) „Děti, podívejte, ježek Eda zapadnul do listí a nemůže se dostat ven, pomůžeme mu?“ (vyčkáme na reakci dětí a poté vysvobodí každý svého ježka tím, že z něj odfoukne veškeré listí). „My jsme ale šikovní, vysvobodili jsme všechny ježečky, děti, ale čím ježečka uctíme, co takový ježek rád jí?“ (vyslechneme si nápady dětí; poté děti obeznámíme s faktem, že ježek si pochutná spíše na mouše či jakémkoli jiném hmyzu – červech apod. než na ovoci, které ježek jí v pohádce o krtečkovi). „Každý si vezmeme svého ježka do ruky a společně je zkusíme nakrmit. Představte si, že v ruce máte výborný hmyz, na který má ježek moc velikou chuť a dáme mu ho do pusy. Moc mu to chutná, až si z toho ježeček začal mlaskat (napodobujeme mlaskání; poté budeme dávat dál ježkovi do pusy a budeme říkat mňam klesající melodií; po „dojedení“ si olízeme rty nahoře i dole). Děti, ježecci ale nemohou zůstat tady s námi ve školce, na ně je tady moc velké teplo. Mám takový nápad, co kdybychom se šli obléknout, vyšli na zahrádku a každý z nás tam postaví pro svého ježečka krásný domeček, ve kterém mu bude teplo a bude se mu v něm dobře bydlet?“ (předpokládaná reakce dětí je kladná, proto ihned po ukončení aktivity odcházíme ven vytvořit domečky)

Hypotéza: děti zvládnou s doprovodem klavíru zazpívat jednoduchou melodii ve více tóninách.

B) Realizace aktivity

Aktivita byla s dětmi vyzkoušena 23.2. 2022. Tento den bylo ve třídě Permoníci přítomno 18 dětí.

Během příchodu dětí si každé z nich vyrobilo svého ježka ve zjednodušené verzi tak, abychom je mohli hned tento den použít. Použili jsme tedy pouze papír se šablonou, pastelky, fixy, lepidlo a kousky látky, které děti mohly ježkům lepit místo bodlin. Všem dětem se podařilo svého ježka vyrobit.

Motivace dětí nebyla příliš složitá, jelikož si pamatovaly příběhy z předešlého dne. Věděly také, že naše povídání skončilo u léta a mělo by pokračovat podzimem. V běžném provozu školky bych děti motivovala ježkem, o kterém se v příběhu mluví – ježek hledá svůj domeček.

Samotná aktivita probíhala klidněji než předchozí den. Děti si zvykly na moji přítomnost a zajímalo je, jak příběhy budou pokračovat dál.

Na začátku aktivity se jako první cvičení nachází hlasové cvičení „cupy, dupy“. Byla jsem mile překvapena, když děti začaly hned zpívat se mnou a klavírem, a také přidávat každý svůj vlastní pohyb. Ve chvíli, kdy cvičení prováděly všechny děti, začala jsem melodii transponovat. Na dětech byla vidět velká snaha se chytnout stejného počátečního tónu jako já. Bohužel více jak polovině dětí se to nedařilo. Bylo opět poznat, kdo je ke zpěvu a hudbě veden i mimo mateřskou školu – těmto dětem to šlo o poznání lépe než dětem, které doma vůbec nezpívají. Jedna z holčiček si poté vzpomněla, že znají písničku „cupy, dupy, u chalupy“, proto jsme si ji všichni společně s doprovodem hry na tělo zazpívali. Dalším cvičením v příběhu byla „meluzína“. U tohoto cvičení děti mezi sebou prožily spoustu radosti svým foukáním na ostatní meluzíny. Nejprve jsme zkoušeli rozdíl mezi slabým a silným výdechovým proudem, což děti opravdu rychle zvládly. Většina z dětí zvládla svůj výdechový proud ovládat, aby byl buď silný nebo slabý. Poté si každé z dětí vybralo svou řeč – fí, fá, fé, což vyslovovaly při výdechu. U tohoto cvičení jsem zjistila u dvou dětí nevládnutou hlásku F, proto jsem děti hned doporučila panu učiteli pro logopedické chvílky. Děti taktéž zvládly měnit intenzitu vyfukování při vyřknutí hlásek. Hlasové cvičení „padající listí“ jsem dětem předvedla třikrát. Děti poté zkoušely se mnou. Bohužel toto cvičení dětem nešlo, proto se také nesešlo s úspěchem. Většina dětí po dvou neúspěšných pokusech přestala cvičení zkoušet dále. Udělala jsem tedy obměnu. Vynechali jsme frkání koně. Pouze jsme pohyb doprovázeli klesající melodií, což dětem už šlo lépe a přidaly se všechny. Dalším úkolem bylo vysvobodit ježka z listí, což bylo dle dětí nejjednodušší cvičení, které jsme dělali. Některé děti měly zpočátku pouze problém s nasměrováním výdechového proudu. Ježka se podařilo vysvobodit všem dětem. Jazykové i artikulační cvičení – ochutnávání, olizování rtů se podařilo všem dětem. Bylo vidět, že tato cvičení provádí v mateřské škole pravidelně.

Konec aktivity jsme z časových důvodů a návaznosti dalších příběhů nemohli zrealizovat. Jeden z kloučků dostal nápad, že mohou postavit ježkům domeček i ve školce. Děti tedy postavily všem svým ježkům jeden velký domeček z kostek, do kterého je schovaly.

C) Úprava hlasové chvílky

V tomto příběhu bych provedla změnu u aktivity „padající listí“. Aktivita s „frkáním koně“ je pro děti špatně pochopitelná a napodobitelná. Proto doporučuji využít jen vlastní hlas a klesající melodii, poté se aktivita dětem lépe provádí a rády jí vyzkouší.

D) Zhodnocení hypotézy

Hypotéza pro tuto aktivitu je „Děti zvládnou s doprovodem klavíru zazpívat jednoduchou melodii ve více tóninách“. Hypotéza nebyla vyvrácena ani potvrzena. Skupina dětí zvládala toto cvičení bez problému, druhá skupina dětí měla značný problém. Samozřejmě na tuto skutečnost mají vliv schopnosti a dovednosti dětí, ale také to, jak jsou tyto dovednosti rozvíjeny. U aktivity byla jasně znatelné, které děti se doma setkávají s hudbou – zpívají samostatně nebo s hudebními nástroji, a které děti ne. Ty děti, které se se zpěvem setkávají i mimo mateřskou školu mají značnou výhodu. Pro potvrzení či vyvrácení této hypotézy by tedy bylo zapotřebí delší pozorování, které bohužel nemohu provádět.

3.9 Zima

A) Příprava aktivity

Časová náročnost: 10 – 15 minut

Pomůcky: brčka; papírové vločky, které si děti vyrobí v rámci ranního tvoření

Očekávané výstupy: *Rozlišit zvuky a známé melodie, rozlišit a napodobit rytmus.*
(Materiál pro PV, 2012, s.7)

Cíl: Děti rozeznají známou melodii s jinými slovy.

Použitá cvičení:

Dechová cvičení

- foukání do papírových vloček = sfouknutí z ruky, foukání po zemi;
- dýchání do dlaní.

Artikulační cvičení

- chytání vloček do úst a na jazyk;
- zima = cvakání zubů;

- „úsměvy“ = roztahování koutků zavřených i pootevřených úst.

Jazyková cvičení

- „čertík“ = rychle vyplazujeme jazyk dopředu a dozadu – z pusy ven a zpět;
- „čertíček“ = blblbl = začneme rychle vytahovat a zatahovat jazyk, přitom cvrknat o horní ret.

Hlasová cvičení

- „čertovská písnička“ = zpívání slov ble, ble na melodii písničky „skákal pes“;
- změna zbarvení hlasu = čert (spodní tóny), anděl (vrchní tóny);
- cvičení „zima“ = zahrajeme si s dětmi, že je nám zima, což naznačíme pohybem paží, při pohybu budeme zpívat Brr a to jednoduchou melodií stupnice shora dolů.

ZIMA JE TU

Jednoho prosincového rána se Anička vzbudila (protáhneme se a naznačíme zívání), vstala z postýlky (vstaneme) a běžela se podívat k oknu. Byla nadšená (radostně se usmějeme – artikulační cvičení „úsměvy“), jelikož viděla za oknem padat sních. Anička má sních moc ráda, těší se, až půjde sáňkovat, koulovat se a stavět spoustu sněhuláků. Po obědě se oblékla se do teplé zimní kombinézy a utíkala ven vstříc sněhovým hrátkám. Jakmile Anička doběhla ven, začala vločky chytat do rukou (paní učitelka začne dětem házet jejich vyrobené vločky a děti je budou chytat) a také do pusy (paní učitelka ukáže dětem, jak chytat vločky do úst, poté na jazyk – pouze imaginárně – a děti po ní zopakují). Aničce začala být veliká zima (dýcháme si do dlaní teplý vzduch; provedeme hlasové cvičení „zima“), běhala proto mezi vločkami, až jí začalo být krásné teplo. S vločkami si také hrála, foukala do nich a zkoušela, co vše sněhová vločka dokáže (každé z dětí si vezme jednu sněhovou vločku – nejprve každé z dětí zkusí vločku sfouknout ze své dlaně dolů; poté paní učitelka rozdá dětem brčka – děti si položí vločku před sebe na zem a brčkem se budou snažit vločku dostat na jiné místo). Když byla unavená a lehla si do sněhu, zaposlouchala se do ticha a uslyšela nějaké ne moc hlasité zvonění, které se ale pořád přibližovalo. Běžela domů pro maminku, aby si šla cinkání také poslechnout. Ve chvíli, kdy vyšla Anička s maminkou ven, objevil se před ní Mikuláš, anděl s krásným jemným, vysokým hlasem (napodobíme hlas anděla), byl s nimi i čert. Čert mluvil

hlubokým nepěkným hlasem (napodobíme hlas čerta), a také zlobil, neustále na Aničku vyplazoval jazyk (jazykové cvičení „čertík“) a stále brblal (jazykové cvičení „čertíček“). Mikuláš naštěstí čerta uklidnil a zeptal se Aničky, jestli byla po celý rok hodná. Anička odpověděla: „Ano, byla jsem hodná“ (odpovíme všichni společně ANO). Aby se čert nevrátil a šel zpět do pekla, rozhodla se, že mu zazpívá čertovskou písničku, za kterou dostala košík plný dobrot (všichni společně zazpíváme čertovskou písničku s jednoduchými slovy – ble ble, na melodii písničky „Skákal pes“).

Hypotéza: děti dokáží bez větších problémů napodobit čerta (bleble) na melodii známé písničky.

B) Realizace aktivity

Hlasová chvilka Zima je tu byla s dětmi vyzkoušena 24. 2. 2022. Ve třídě bylo přítomno 18 dětí.

Děti měly vločky již vyrobené a schované ještě ze zimního období, tudíž jsme použili k aktivitě tyto vločky a nové jsme nevyráběli. Hlasová chvilka se samozřejmě hodí k zimnímu období, tudíž v praxi bude prováděna s dětmi v zimním období, kdy bude vhodné si vločky také vyrábět. K namotivování dětí k hlasové chvilce jsem využila právě jimi vyrobené vločky. Zeptala jsem se, v jakém období venku padá sníh a jaká všechna dobrodružství můžeme se sněhem zažít. Od dětí zněly nápady jako „můžeme sáňkovat; koulovat se; dělat andělíčky, postavit iglú, ale také chytat vločky“, v tuto chvíli už bylo jednoduché navázat se zimním příběhem.

První artikulační cvičení děti již z předešlého dne znaly, proto jim nedělalo žádný problém. Následující chytání vloček byla pro děti velká zábava, nejprve jsme vločky chytali do rukou, poté děti navrhly bez mé pomoci, že zkusíme vločky chytat také do úst a na jazyk. Byla jsem velmi ráda za navržení této skutečnosti dětmi a ne mnou. Poté nastal zádrhel při hlasovém cvičení „zima“ (tento stejný problém již nastal při hlasové chvilce Jaro). Děti bez problému napodobí zimu pohybem, ale klesající melodii s hláskami Br provedly pouze 2 děti, i přes výzvu k vyzkoušení. Bylo na dětech znát, že takovouto hlasovou aktivitu neznají, proto se bojí ji zkoušet. Sfoukávání vloček z dlaní bylo bezproblémové. Foukání do vloček brčkem však bylo horší. Polovina dětí zvládla tuto činnost bez problému, ostatním dětem jsem musela pomoci a vícekrát jim ukázat,

jak do vločky brčkem foukat, aby „před nimi utíkala“. Po ukázce většina dětí zvládla přemístit vločku alespoň malý kousek s výjimkou jednoho dítěte. Tato skutečnost mě poměrně zklamala. Myslela jsem si, že děti v tomto věku budou tuto činnost ovládat a všechny ji zvládnou. Na této činnosti jsme se mírně zastavili, proto nám také hlasová chvílka zabrala celých 15 minut. Hlas anděla a čerta děti byly schopné napodobit i pro mě velmi přesvědčivě. U jazykových cvičení „čertík“ a „čertíček“ se mi opět potvrdilo, že některé děti mají s ovládním svého jazyka poměrně velký problém, to už je ale otázka logopedie. Cvičení byla provedena několikrát za sebou, pokud výkon všech dětí byla alespoň částečně přijatelný. Napodobování čerta, a to jakýmkoli způsobem se dětem moc líbilo a užily si to. Jeden chlapeček dokonce řekl: „Paní učitelko, to je tak bezva. Já se čerta bojím, ale když si na něj hraju, tak se nebojím.“. Ve chvíli, kdy se v pohádce mluví o tom, zda byla Anička celý rok hodná, děti automaticky odpověděly ano. Tudíž větu „Ano, byla jsem hodná“ jsem ani nemusela dodávat, toto navrhuji níže jako změnu. Závěrečné zpívání čertovské písničky na melodii písničky Skákal pes se velmi povedlo. Děti melodii písničky rozeznaly po prvních třech tónech, hned se přidaly a písničku jsme zpívali několikrát za sebou. Stal se z toho jeden velký čertovský roj, děti měly krásný zážitek.

C) Úprava hlasové chvílky

Změna v této hlasové chvílce bude vyřazení věty z příběhu, a to věty, kterou říká Anička: „Ano, byla jsem hodná.“, jelikož děti zvládají reagovat na příběh samostatně. Tato změna je vázána na aktivitu třídy, proto doporučuji každému z učitelů ke zvážení.

Další činností ke zvážení v této hlasové chvílce je využití foukání brčkem do sněhové vločky. Záleží na každém učiteli, zda toto cvičení zařadí, či ne. Pro děti je to velmi přínosné cvičení. V tomto případě se děti ale teprve seznamovaly se skutečností, že brčkem a jejich výdechovým proudem lze přesouvat věci, tudíž cvičení zabralo více času, než jsem předpokládala a bylo by lepší je s tímto nejprve seznámit například při ranních činnostech. Dětem, které se s tímto cvičením již setkaly, bych určitě v této chvílce ponechala.

D) Zhodnocení hypotézy

„Děti dokáží bez větších problémů napodobit čerta (blbl) na melodii známé písničky“ – toto je hypotéza k této hlasové chvílce. Hypotéza se v tomto případě projevila jako správná. Děti měly napodobit čerta na melodii písničky, kterou dlouho a dobře znají, nedělalo jim to žádný problém. Po třech prvních tónech se ke mně začaly děti přidávat, až postupně zpívaly úplně všechny děti ve třídě a melodicky naprosto správně. Mohu tedy konstatovat – znalost melodie písničky je pro děti naprosto stěžejní, i se změnou slov jsou schopné se přidat. Znalost melodie je v této aktivitě podporuje a dopomáhá k jejich okamžitému zapojení.

3.10 Vánoce

A) Příprava aktivity

Časová náročnost: 15 minut

Pomůcky: papírové svíčky na špejli zapíchané například do florexu či plastelíny, aby nepadaly (vyrobí paní učitelka dopředu); talíř 4x; zvoneček; rybičky, které si děti vyrobí při ranním tvoření; brčka

Očekávané výstupy: *Zapamatovat si různé zvuky zvířat, běžně užívaných předmětů – sklo, papír, kov, dřevo, ale i událostí – kroky, dveře, tekoucí voda, vítr, déšť, bouřka apod., melodii (zvuky hudebních nástrojů), jednoduché taneční kroky, pořadí cviků nebo úkonů (např. skákání Panáka), krátký rytmický celek.* (Materiál pro PV, 2012, s.8)

Cíl: Děti ovládají sílu výdechového proudu.

Použitá cvičení:

Dechová cvičení

- sfoukávání papírových svíček na špejli;
- „kapr“ = nabrat vzduch do tváří – nafouknout a vyfouknout.

Artikulační cvičení

- „kapřík“ = tvarování rtů do kroužku, rty se lehce dotýkají a oddalují.

Jazyková cvičení

- „zvoneček“ (bim/bam) = pohyby jazykem nahoru/dolu, doprava/doleva.

Hlasové cvičení

- „bim, bam“ = napodobení jednoduché melodie se slovy bim/bam;
- zpěv písničky „Štědrej večer nastal“ brumendem (mormorando);
- „mňam“ = nádech nosem, při výdechu budeme společně s klesající melodií zpívat „mňam“.

JAK TO BYLO NA ŠTĚDRÝ DEN

Po Vánocích se všechny děti sešly ve školce a rozhodly se, podělit se o své zážitky ze Štědrého dne. Jako první se chtěl o své zážitky podělit Martínek, který hned začal vyprávět:

„Náš Štědrý den začal výbornou snídaní. Maminka nám udělala výborné lívanečky (cvičení „mňam“). Ihned po snídani jsme šli do města podívat se na velký vánoční stromeček, vánoční trhy a to hlavní, koupili jsme kapra na večeři (uděláme cvičení „kapr“). Byla moc velká zima (třeme ruce o sebe a zahříváme si je), tak jsme radši šli zase domů. Na oběd jsme měli jenom čočku, ta mi moc nechutnala, ale snědl jsem jí, abych večer viděl zlaté prasátko. Na jídelním stole máme adventní věnec se svíčkami, které hořely. Byly ale už malinké, tak jsem radši sfoukl (sfoukneme nachystané papírové svíčky – nejprve to zkusíme malým proudem vzduchu, poté prudkým). Po obědě jsme se koukali společně na pohádky a povídali jsme si, kdy asi přijde Ježíšek a co nám asi donese. Když se venku setmělo, začala maminka dělat večeři, bramborový salát a kapra (artikulační cvičení „kapřík“) a nandala nám to na krásný vánoční talíř. Po večeři jsme šli všichni ven zapálit prskavky a zpívat koledy a najednou jsem slyšel cinkání zvonečku (jazykové cvičení „zvoneček“). Rychle jsem běžel zpátky domů ke stromečku (zvedneme se a poběžíme ke stromečku), kde byla spousta dárků, které jsme zbytek večera rozbalovali. Dostal jsem nový zvoneček, aby mě i příští rok Ježíšek našel a mohl na něj zazvonit. Zvoní opravdu krásně, já vám to předvedu (paní učitelka předvede hlasové cvičení „bim,bam“, děti ho po ní zopakují). Když jsem si pohrál s novými hračkami, které jsem našel v dárkách, byl jsem unavený a šel jsem do postele spát. V hlavě jsem si pořád před spaním zpíval písničku „Štědrej večer nastal“, umíte si jí děti také broukat jako já? (společně brumendem zabroukáme tuto písničku). Těšil jsem se na další den, abych si mohl znovu hrát. Děti a co jste objevily pod stromečkem vy?

Hypotéza: děti dokáží zaměřit na cíl výdechovým proudem.

B) Realizace aktivity

Aktivita byla s dětmi zkoušena 25.2. 2022 ve třídě Permoníci. Ve třídě bylo přítomno 18 dětí. Aktivita navazovala na aktivitu ZIMA. Jelikož aktivita navazovala právě na aktivitu zima, zeptala jsem se dětí, jaký je nejdůležitější den, který v zimě prožíváme. Všechny děti, až na jedno, se shodly na Vánocích. Poslední z dětí pojmenovalo Silvestr, který je samozřejmě také neodmyslitelnou součástí zimy. Poté jsem se dětí zeptala, zda chtějí slyšet poslední příběh, který se týká Vánoc? Odpověď byla kladná, proto jsme hned s dalším příběhem navázali.

Děti již znaly, že se mají do příběhu zapojovat. Hned při prvním cvičení „mňam“ potvrdili svou kreativitu. Automaticky se přidaly s melodickým popěvkem mňam, ke kterému jedno z dětí přidalo pohyb hladícího si břicha, což se dětem líbilo, a nakonec napodobila celá třída. Před dalším cvičením nastala ve třídě velká debata. Při slovech „kapra na večeři“, začala většina dětí říkat fuj. Zeptala jsem se, co mají na Štědrovečerní večeři, pokud je kapr fuj. Odpověď byla naprosto jednoznačná „kuřízek“. Obeznámila jsem tedy děti s faktem, že kapr je tradiční pokrm na štědrovečerní večeři, a tento zvyk se dodržuje v některých rodinách až dodnes, v některých rodinách je ale kapr nahrazen právě řízkem, lososem či obyčejným filé. Po ukončení debaty jsem dětem ukázala cvičení „kapr“. Některým dětem šlo cvičení hned, některé na to potřebovaly více času a vícekrát cvičení vyzkoušet. Nakonec se cvičení podařilo opravdu všem. Další cvičení „sfoukávání svíček“ bylo pro děti nové a poměrně složité. Děti velmi rychle přišly na to, jak pracovat s intenzitou výdechového proudu (již měly vyzkoušené z předchozích cvičení). Větší problém jim dělalo zaměření výdechového proudu na cíl (na svíčku). Poradila jsem tedy dětem, aby si daly před ústa dlaň, aby zjistily, jakým směrem vzduch proudí. Poté se postupně s dlaní přibližovaly ke svíčce, do které se nakonec podařilo fouknout všem dětem. Při artikulačním cvičení „kapřík“ jsem děti musela navést. Myslela jsem si, že toto cvičení děti zvládnou na první ukázkou. Mýlila jsem se. Cvičení jsem dětem musela ukázat postupně a navést je našpulením úst, jako když chceme dát mamince pusku, poté otevírat a jemně zavírat ústa. Ne všem dětem se cvičení dařilo provést. U jazykového cvičení „zvoneček“ se opět potvrdil fakt, že děti, které navštěvují ve školce logopedické chvílky, zvládají práci s jazykem lépe než děti, které na tyto chvílky nedocházejí. Pohyb jazykem

doprava/doleva byl bez problému u všech dětí. Problém nastával při pohybu jazykem nahoru/dolu. Po tomto zjištění pan učitel naznal, že je třeba zařazovat logopedické chvílky (se zaměřením na artikulaci a jazyková cvičení) i pro všechny děti v rámci řízené činnosti s celou třídou. Hlasové cvičení „bim, bam“ jsem začala na tónu a¹ s dětskou tercií směrem dolů, kterou jsme opakovaly v doprovodu klavíru dokola. Toto cvičení zvládala zhruba polovina třídy. Opět se mi potvrdila moje myšlenka. Děti, které mají lepší hlasovou a hudební vybavenost, zvládly toto cvičení lépe – zvládaly nasazovat první tón i zazpívat tercii. U druhé poloviny dětí se nezdařilo chytit tón, ani zpívat tercii. Poslední cvičení v tomto příběhu bylo brumendem zabroukat písničku „Štědrej večer nastal“. Zjistila jsem, že děti předškolního věku, broukání brumendem nezvládají. Tato aktivita je na jejich věk a vyspělost příliš složitá.

Na závěr aktivity jsme si s dětmi popovídaly, co objevily pod stromečkem a co jim udělalo největší radost.

C) Úprava hlasové chvílky

Na tento příběh děti reagovaly velmi kladně a ihned se zapojovaly. Jedinou změnu, kterou bych chtěla po zjištění je vynechání brumenda, jelikož je pro děti předškolního věku moc těžké a neproveditelné. Nyní bych brumendo nahradila pouze zazpíváním si vánoční koledy, kterou děti dobře znají.

D) Zhodnocení hypotézy

Hypotéza pro tento příběh byla „Děti dokáží zaměřit na cíl výdechovým proudem“.

U tohoto cvičení se hypotéza projevila jako správná. Dětem jsem musela napomoci k tomu, aby zjistily, v čem práce s výdechovým proudem spočívá. Po vysvětlení ale zvládly opravdu všechny děti foukat na svíčku tak, jak bylo potřeba.

3.11 Zhodnocení cílů praktické části

Primárním cílem praktické části bylo zjistit, zda hlasové dovednosti dětí v mateřské škole odpovídají jejich schopnostem a věku = zda jsou hlasově vybaveny a připraveny pro vstup na základní školu a následné zdokonalování hlasu.

Ze zjištění ověřených při praktické zkoušce aktivit s dětmi, mohu konstatovat, že správně hlasově připraveny pro vstup na základní školu nejsou zdaleka všechny děti. Při

hlasových cvičeních bylo na výkonech dětí jasně znatelné, kdo se hudbě a zpěvu věnuje také doma, a kdo ne.

Myslím si, že hlasové chvílky by měly být v mateřských školách zařazovány do řízených aktivit pravidelně, cíleně a ve větší míře, než je tomu doposud. Učitelé by se měly zaměřovat na rozvoj všech dispozic, které jsou ke správnému zpěvu zapotřebí, nejen stroze zpívat s dětmi naučené písničky.

Sekundárním cílem praktické části bakalářské práce bylo zjistit, zda učitelé mateřské školy dostatečně podporují u dětí hlasové dovednosti úměrně k jejich věku a schopnostem.

Po vyzkoušení aktivit s dětmi mi bylo řečeno, že děti si nikdy takto nehrají. Tato forma hlasové chvílky měla být pro děti nová, pro mě je to ale také vazba na to, že se s dětmi většinou pouze stroze zpívá a zpěv nedoprovází žádné jiné činnosti, se kterými mohou být hlasová cvičení spojena. Hlasové dovednosti dětí by dle mého názoru mohly být rozvíjeny lépe a ve větší míře a to tak, že učitelé budou využívat celou škálu cvičení, která k rozvoji hlasu neodmyslitelně patří – dechová, artikulační, jazyková a hlasová cvičení. Myslím si, že by učitelé určitě měli v této oblasti využívat dalšího vzdělávání, které by je mělo obeznámit se všemi složkami hudební oblasti. Málokterý učitel, který se nezabývá hudbou a hlasem ví, co vše by měla hlasová chvílka obsahovat. Poté nastává právě strohé zpívání nuceně naučených písniček. V dětech tato skutečnost může ale vyvolávat negativní vztah k hudbě a ke zpěvu, což je kontraproduktivní.

Terciálním cílem akčního výzkumu bylo vyzkoušet, zda nová forma hlasové chvílky děti zaujme a budou se do aktivity zapojovat.

Děti novou formu hlasové chvílky přijaly velmi kladně. Velmi mě překvapilo, že se do aktivity začaly ihned spontánně zapojovat bez mého vyzvání. Při hodnocení aktivit děti hodnotily nejlepším smajlíkem a takovou aktivitu by si rády zopakovaly i s panem učitelem. Některá cvičení děti znaly. Většina jich ale byla nová, i proto je aktivity bavily, baví je zkoumat a zkoušet nové činnosti, které ještě neznají.

4 DISKUZE

Během psaní této bakalářské praxe se mi potvrdila většina názorů, které již v letech minulých byly autory doporučovány k využití v mateřských školách. Bohužel jsem zjistila, že většina z doporučovaných postupů není ještě ani v dnešní době dodržována. První z doporučení, které mě velmi zaujalo (a mělo by své využití), je zjišťování hudebnosti dětí po nástupu do mateřské školy, které již v roce 1958 doporučoval Lýsek. Ze své praxe mohu konstatovat, že bohužel ani v dnešní době nedochází ke zjišťování informací týkajících se hudebnosti ani ve vstupním dotazníku, ani nelze děti rozdělovat do různých skupin a zvláště s nimi pracovat a rozvíjet postupně jejich dovednosti. Bylo by to možné pouze v případě souhlasu obou učitelů, kteří by vykonávali „řízenou činnost“ ve stejnou dobu, každý s jinou skupinou dětí (na což málokterý z učitelů bude reagovat kladně). I tak by ale došlo k rozdělení dětí pouze do dvou skupin. Bylo by dobré, pokud by učitelky samy provedly průzkum rozsahu hlasu dětí po nástupu do mateřské školy, poté teprve dle možností a schopností dětí volily tóniny a rozsah písniček. Více by se tak přiblížily k tomu, co je dětem vlastní a děti by samotný zpěv mohl více bavit.

Bylo velmi zajímavé pozorovat změnu v požadavcích na děti. Velmi mě překvapila skutečnost popsána Jistelem a Kovaříkem v roce 1969, kdy doporučovali rozvíjení dovedností v oblasti přednesu písně, a to včetně správné dynamiky, tempa, hlasových začátků a seznamování dětí s legatem a staccatem. Dle dnešních školních programů spadá rozvíjení těchto dovedností až na základní školy, což je správně, jelikož děti v mateřské škole nejsou na rozvíjení takových dovedností připraveny.

Dále mě zaujal samotný obsah hlasových chviliek, který několikrát popsala Lišková. Ze své zkušenosti si myslím, že dnes se učitelé mateřských škol omezují spíše pouze na samotný zpěv než na vše, co by ho mělo doprovázet a předcházet mu. Artikulační, dechová a jazyková cvičení jsou přebírána pouze do logopedických chviliek, které ale ve většině školek nenavštěvují všechny děti. Zapomíná se také na rozezpívání, které má u dětí předškolního věku nezastupitelné místo. Bylo by dobré, kdyby každý z učitelů, který se tímto tématem tolik nezabývá, prošel sebevzděláváním či dalším vzděláváním, kde by mu bylo objasněno, co vše musí hlasové chvílky obsahovat, a jak s dětským hlasem pracovat. Všechny poznatky, které psali již autoři v dobách minulých, ale i ti současní, mají svoje opodstatnění a měly by mít své místo i v naší pedagogické praxi.

5 ZÁVĚR

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolila téma hlasové připravenosti dětí v mateřské škole. Toto téma jsem volila, jelikož mě samotnou zajímalo, jak pracují s touto oblastí ostatní učitelé mateřských škol, a zda je u dětí rozvíjení hlasových dovedností na správné úrovni pro vstup na základní školy.

Tato závěrečná práce je rozdělena do dvou částí – teoretická a praktická. V teoretické části se nachází popis lidského hlasu a jeho vývoj. Je zde také popsáno, jak by měla vypadat hlasová výchova u dětí předškolního věku, a jaký mají hlasové činnosti pro tyto děti význam. V neposlední řadě jsou v této části zmíněny poruchy hlasu, které se mohou u dětí objevit. V souladu s tímto tématem je doporučeno několik bodů správné hlasové hygieny, díky které můžeme právě poruchám hlasu předejít.

Praktická část pojednává o akčním výzkumu – jeho přípravě a samotné realizaci v mateřské škole. U každé z šesti aktivit jsem si stanovila hypotézu, kterou jsem aktivitou měla potvrdit či vyvrátit. Po vyzkoušení každé z aktivit jsem zhodnotila, zda je vhodná pro využití v MŠ, popřípadě jsem provedla změny, které povedou k jednodušší realizaci. V poslední řadě jsem zhodnotila hypotézu, která byla potvrzena či vyvrácena.

Pro praktickou část práce byly stanoveny tři cíle. Primárním cílem bylo zjistit, zda hlasové dovednosti dětí v mateřské škole odpovídají jejich schopnostem a jsou v této oblasti připraveny pro vstup na základní školu. Zjistila jsem, že děti by v této oblasti potřebovaly více pozornosti – více se věnovat hlasovým činnostem. Nejspíše i z časových důvodů většinou děti pouze stroze zpívají, což nerozvíjí všechny oblasti hlasu. Do budoucna bych se chtěla zaměřit na to, co by děti hlasově měly zvládat v první třídě. Dle tohoto zjištění bych určitě chtěla zařazovat hlasové činnosti do své praxe co nejčastěji. Sekundárním cílem bylo zjistit, zda učitelé u dětí dostatečně podporují jejich schopnosti a dovednosti úměrně k věku. Bylo by dobré, kdyby každý z učitelů znal všechny oblasti, které se díky hlasové výchově dají rozvíjet, a jakým způsobem toho můžeme docílit. Pouhým sebevzděláváním se s touto skutečností může každý z učitelů seznámit a začít s hlasovou výchovou pracovat tak, aby byly rozvíjeny všechny hlasové dovednosti. Terciálním cílem výzkumu bylo vyzkoušet, zda nová forma hlasové chvílky děti zaujme. Dětem se hlasové

chvilky moc líbily, automaticky se zapojovaly do děje a činnosti po mě opakovaly. Po zhodnocení bylo zjištěno, že by si děti aktivitu rády zopakovaly.

Aktivity uvedené ve výzkumu mohou využívat i další učitelé mateřských škol. Jsou ale určeny výhradně dětem 5 a 6 let, nikoli mladším. Po návratu do praxe určitě využiji nově nabytých poznatků z tohoto výzkumu. Budu se snažit zařazovat hlasové aktivity, co nejvíce to bude možné. Nebudu se zaměřovat pouze na strohý zpěv, ale na hlasovou výchovu komplexně a budu zařazovat činnosti ze všech složek, které k této výchově náleží. Budu dětem navozovat příjemnou atmosféru a motivovat je ke zpěvu tak, aby jim zpěv přinášel radost.

6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

6.1. Literární zdroje

Jenčková, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. Vyd. 2. Hradec Králové: TANDEM, 2005. ISBN 80-903115-7-1.

Jistel, Petr. Kovařík, Vladimír a Koblíček Vlastimil. *Hudba v mateřské škole*. Chomutov: Odbor školství ONV, 1969.

Jistel, Petr. Kovařík, Vladimír. *Úvahy o problematice hudební výchovy předškolního věku*. Chomutov: Odbor školství ONV, 1969.

Kejklíčková, Ilona. *Vady řeči u dětí*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-3941-0.

Kovařík, Vladimír. *Zpěv na mateřské škole*. Karlovy Vary: Ústav pro další vzdělávání učitelů a výchovných pracovníků na Pedagogickém institutu v Karlových Varech, 1962.

Lišková, Marie. *Metodika hudebních činností*. Praha: Magistrát hlavního města Prahy, 2010.

Lišková, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Vyd. 2. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o., 2006. ISBN 978-80-87553-65-7.

Lýsek, František. *Hudebnost a zpěvnost mládeže ve světle výzkumu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1956.

Lýsek, František. *Dětský sborový zpěv*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958.

Tichá, Alena. *Učíme děti zpívat*. Praha: PORTÁL, 2009. ISBN 978-80-7367-562-2.

Materiál pro PV, č.j.MSMT – 9482/2012-22. Praha: MŠMT, 2012.

Pedagogika: časopis pro vědy o vzdělávání a výchově, 2003. Praha: Nezvalová, Danuše. ISSN 0031-3815.

Průcha, Jan. Walterová, Eliška a Mareš Jiří. *Pedagogický slovník*. Vyd. 4. Praha: PORTÁL, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní výchovu. Praha: MŠMT, 2021.

Sedlák, František a Váňová, Hana. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-2462-303-0.

Sovák, Miloš. *Logopedie – metodika a didaktika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984a. Č.j. 19 372/83-31.

Sovák, Miloš. *Logopedie předškolního věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984b.

6.2 Internetové zdroje

Naši ptáci [online]. [cit. 25.10.2020]. Dostupný na WWW: <http://www.nasiptaci.info/kuckacka-obecna/>

Naši ptáci [online]. [cit. 08.2010]. Dostupný na WWW: <https://www.nasiptaci.info/wp-content/uploads/2010/08/sykkonadra.jpg>

Nezvalová, Danuše. Pedagogika [online] březen 2003 [cit. 2003-03] Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=1942> ISSN 2336-2189

Wikipedia [online]. [cit. 13.03.2013]. Dostupný na WWW: https://cs.wikipedia.org/wiki/Sova_p%C3%A1len%C3%A1#/media/Soubor:Barn_Owl,_Lancashire.jpg

Wikipedia [online]. [cit. 17.07.2017]. Dostupný na WWW: [https://cs.wikipedia.org/wiki/U%C5%BEovka_obojkov%C3%A1#/media/Soubor:2017.07.17.-17-Tiefer_See_oder_Grubensee-Storkow_\(Mark\)--Ringelnatter.jpg](https://cs.wikipedia.org/wiki/U%C5%BEovka_obojkov%C3%A1#/media/Soubor:2017.07.17.-17-Tiefer_See_oder_Grubensee-Storkow_(Mark)--Ringelnatter.jpg)

Wikipedia [online]. [cit. 23.11.2006]. Dostupný na WWW: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BD%C3%A1by#/media/Soubor:Litoria_caerulea.jpg

7 SEZNAM PŘÍLOH

Obrázek 1: Kukačka obecná

Obrázek 2: Sova pálená

Obrázek 3: Sýkora koňadra

Obrázek 4: Užovka obojková

Obrázek 5: Rosnice silná

Obrázek 6: Notový záznam k hlasovému cvičení „cupy, dupy“

Obrázek 7: Sfoukni vločku

Obrázek 8: Foukej brčkem do vločky

Obrázek 9: Sluníčka na obloze

Obrázek 10: Hra s burizony

Obrázek 11: Hodnocení aktivit

Obrázek 1: *Kukačka obecná*

Zdroj: *Naši ptáci [online]. [cit. 25.10.2020]. Dostupný na WWW: <http://www.nasiptaci.info/kukacka-obecna/>*

Obrázek 2: *Sova pálená*

Zdroj: *Wikipedia [online]. [cit. 13.03.2013]. Dostupný na WWW: https://cs.wikipedia.org/wiki/Sova_p%C3%A1len%C3%A1#/media/Soubor:Barn_Owl,_Lancashire.jpg*

Obrázek 3: *Sýkora koňadra*

Zdroj: *Naši ptáci [online]. [cit. 08.2010]. Dostupný na WWW:
<https://www.nasiptaci.info/wp-content/uploads/2010/08/sykkonadra.jpg>*

Obrázek 4: *Užovka obojková*

Zdroj: *Wikipedia [online]. [cit. 17.07.2017]. Dostupný na WWW:
[https://cs.wikipedia.org/wiki/U%C5%BEovka_obojkov%C3%A1#/media/Soubor:2017.07.17.-17-Tiefer_See_oder_Grubensee-Storkow_\(Mark\)--Ringelnatter.jpg](https://cs.wikipedia.org/wiki/U%C5%BEovka_obojkov%C3%A1#/media/Soubor:2017.07.17.-17-Tiefer_See_oder_Grubensee-Storkow_(Mark)--Ringelnatter.jpg)*

Obrázek 5: *Rosnice silná*

Zdroj: Wikipedia [online]. [cit. 23.11.2006]. Dostupný na WWW:
https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BD%C3%A1by#/media/Soubor:Litoria_caerulea.jpg

Obrázek 6: Notový záznam k hlasovému cvičení „cupy, dupy“

Zdroj: vlastní

Obrázek 7: *Sfoukni vločku*

Zdroj: *vlastní*

Obrázek 8: *Foukej brčkem do vločky*

Zdroj: *vlastní*

Obrázek 9: *Sluníčka na obloze*

Zdroj: *vlastní*

Obrázek 10: *Hra s burizony*

Zdroj: *vlastní*

Obrázek 11: *Hodnocení aktivit*

Zdroj: *vlastní*